

Tisdagen den 14 februari

Kl. 15.00

Om flyktingars rätt till bostad

1 § Justerades protokollet för den 6 februari.

2 § Svar på interpellation 1988/89:106 om flyktingars rätt till bostad

Anf. 1 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat bostadsministern om han är beredd att medverka till att det inte blir svårare för andra bostadssökande i Sverige att erhålla bostad än för de invandrare vilkas identitet inte är helt klarlagd. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

En utgångspunkt för Sten Anderssons interpellation är att många asylsökande kommer till Sverige utan handlingar som styrker deras identitet eller färdväg. Den 14 januari i år besvarade min företrädare Georg Andersson en interpellation av Sten Andersson om detta problem. Georg Andersson framhöll då att det inte var acceptabelt att asylsökande, som under resan haft identitets- och resehandlingar, kastar, förstör eller på annat sätt undanhåller dessa vid ankomsten till Sverige. Han underströk dock att det förekom att den som flyr från förföljelse kan sakna möjlighet att förse sig med pass. Han redogorde också för de åtgärder för att motverka dokumentlösheten som finns i förslaget till ny utlänningslag.

En annan utgångspunkt i interpellationen är den rådande bostadsbristen. I ett interpellationssvar den 21 november 1988 redovisade Georg Andersson regeringens syn på bostadsbristen för flyktingar och de olika åtgärder som vidtagits för att förbättra situationen.

De grundläggande problemen bakom Sten Anderssons interpellation är väl kända.

En asylsökande som får uppehållstillstånd i Sverige, får det därför att han uppfyller utlänningslagens villkor för att få stanna här. Det är samtidigt grundläggande för den svenska invandrapolitiken att utlänningar som lagligen är bosatta här skall behandlas på samma sätt som svenska medborgare. Den enskildes faktiska behov måste vara avgörande för möjligheterna att få en bostad. Om andra faktorer än den enskildes behov tillåts spela in, när det gäller rätten att få en bostad, riskerar man att hamna i orimliga avvägningssituationer.

Enligt min mening är Sten Anderssons frågeställning alltså felaktig: Vi

skall inte fråga oss vilka utlänningar som skall få en bostad här. Den relevanta frågan bör i stället vara: Har den asylsökande skäl att stanna här? De som tillåts stanna måste behandlas som alla andra här i landet, även när det gäller möjligheten att få en bostad.

Som jag tidigare sagt avser regeringen i sitt förslag till ny utlänningslag att föreslå en rad åtgärder för att komma till rätta med dokumentlösheten. Till detta kommer att regeringen under innevarande budgetår försöksvis ställer vissa medel till förfogande för genomgångsbostäder för flyktingar med uppehållstillstånd. Försöksverksamheten föreslås i budgetpropositionen fortsätta även under nästa år.

Sten Anderssons förslag skulle få som konsekvens att olika bostadsbehövande grupper i samhället ställs mot varandra. Sådana lösningar på sociala problem vill jag definitivt och kraftfullt ta avstånd från.

Anf. 2 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för hennes, tror jag, första interpellationssvar och önskar henne uppriktigt lycka till med sitt värv.

Låt mig betona att det finns en bred enighet dels i riksdagen, dels utanför riksdagen bland allmänheten om att Sverige skall bedriva en generös flyktingpolitik. Vi har resurser i det här landet som saknas på många andra ställen. Det är därför av vikt och värde att vi kan hjälpa människor som har problem och som befinner sig i kris. Det är viktigt att vi kan skapa en bred och djup förståelse för den verksamheten.

Däremot kan man diskutera om inte den svenska flyktingpolitiken är felinriktad. För en del är sedan gav vi i Sverige den största delen av vår flyktinghjälp till sådan verksamhet utomlands. I dag har det skett en helomvändning. Här problemen blivit mindre utomlands? Har flyktingarnas antal minskat? Har misären minimerats i världens olika flyktingläger? Svaret är nej.

Vi har tvingats in i detta läge på grund av den minst sagt naiva svenska flyktingpolitiken. Vi ger i första hand den största och mest omfattande hjälpen till de människor som har kontakter och pengar att själva kunna ta sig till Sverige, på bekostnad av dem som under enorma umbäranden vistas i världens tyvärr alltför många flyktingläger. Därmed har jag inte förnekat att även människor som är välbärgade och som har kontakter och pengar kan bli flyktingar. Det är i och för sig O.K. Det graverande och besvärande i detta sammanhang är emellertid att en stor del av dessa människor kastar bort sina pass, döljer sin identitet, inte vill tala om varifrån de kommer, gör allt för att vilseleda svenska myndigheter.

Det är här min fråga när det gäller bostäder kommer in. Jag tror att ungdomar och andra bostadssökande på den svenska marknaden förstår och accepterar att de kanske måste vänta litet gränd därför att vi har en skyldighet att hjälpa människor som i sin nöd här sökt sig till Sverige. Det allra minsta man kan begära i det sammanhanget är uppenbarligen att dessa människor skall kunna spela med öppna kort och att inte, som fallet är i dag, en majoritet döljer sin identitet. Sverige är i dag, som man säger, personnumrens förlovade land. Man kan snart inte göra någonting utan att uppvisa ett personnummer. Till Sverige kommer dock tiotusentals människor som går

före alla andra därför att de har använt oriktiga uppgifter.

Det finns i dag en del kommuner i Sverige som anser att de kan ta emot ett större antal flyktingar. Till dessa kommuner vill emellertid ingen komma. Jag vill fråga statsrådet om det inte snart är dags att säga att den som kommer till Sverige och söker asyl och fristad här måste acceptera, åtminstone tillfälligt, den bostadsort som anvisats och inte bara kunna vägra gång efter gång.

Statsrådet säger också här att vi skall diskutera dem som efter beslut får tillstånd att lagligt stanna i Sverige. När man, som i många fall i dag, här bluffat sig in i Sverige måste ställningstagandet baseras på någon paragraf. Om det sedan blir paragraf 3, 5, 6 eller 31 är egalt. Men de har trots allt bluffat sig in här på bekostnad av de människor som lever under enormt besvärliga förhållanden.

Jag skulle vilja ställa två frågor till statsrådet. Vilket råd ger statsrådet till ungdomar och andra bostadssökande, t.ex. handikappade som skall kunna ha en egen bostad enligt vad denna kammare har beslutat, som får finna sig i att stå tillbaka i kön därför att människor har sökt sig till Sverige på bedrägliga villkor? Den andra frågan, och kanske den mest viktiga, är: Är det rätt att man kallas flyktingfientlig när man vill lägga den största delen av den svenska hjälpen på de människor som befinner sig i flyktingläger utomlands under enormt svåra förhållanden?

Anf. 3 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Jag tycker att Sten Andersson spelar på alla de fördomar som jag hör i debatten om flyktingar i dag och som jag har fått många bevis på under de två veckor jag har haft uppdraget att vara invandrarminister. Sten Andersson hävdar att det bara är de välbeställda som har råd att söka sig till Sverige och att det skulle utgöra en orättvisa. Man behöver inte ha så stor fantasi för att inse att det ofta är välutbildade, välbeställda, värtaliga människor som blir obekväma för en regim som inte tål att ha en politisk opposition i sitt land. Jag tycker inte att det är märkligt att det i den stora flyktingströmmen också finns ett stort inslag av sådana människor. Vi vet dessutom att de flesta av de allra fattigaste flyktingarna som finns i flyktinglägren, vare sig de är politiska flyktingar, hungerflyktingar eller flyktingar undan en naturkatastrof, över huvud taget inte har någon tanke på att söka sig till Sverige. Dem skall vi hjälpa inte minst med humanitära insatser, vilket vi också gör. Sverige är en av de absolut största biståndsgivarna när det gäller bistånd till flyktingar. Dem får vi hjälpa på annat sätt, det är riktigt.

Interpellationen handlar i första hand om tillgången på bostäder, som är ett stort bekymmer i dag. Bristen på bostäder är ofta det som gör att vi inte kan ta till vara den stora tillgång flyktingar och invandrare utgör i dag. Vi har ju en stor efterfrågan på t.ex. arbetskraft. Det finns egentligen inte något annat sätt att komma till rätta med detta än att se till att det blir fler bostäder. I och för sig har invandrarverket fått möjlighet att under detta budgetår på försök ge kommunerna ersättning för kostnader för tillfälliga lösningar, genomgångsbostäder för flyktingar med uppehållstillstånd. Denna försöksverksamhet har pågått sedan den 1 juli 1988. Det är för tidigt att dra några slutsatser ännu. Men jag tror att vi skulle kunna komma en lång bit på väg om

alla kommuner, enskilda och folkrörelser, alla som engagerar sig i flyktingfrågan, verkligen sätter i gång och dammsuger vilka möjligheter till bostäder, tillfälliga eller permanenta, som finns. Det finns ingen annan lösning än att se till att öka antalet bostäder.

Jag vet inte om det är någon i denna kammare, förutom Sten Andersson, som ställer upp på att vi skall segregera flyktingarna och ställa en grupp av flyktingar åt sidan och straffa dem, för att de har kommit till landet dokumentlösa, genom att de får vänta längre på bostad. Jag tog upp dokumentlösheten i mitt svar. Den är ett problem för sig. Det problemet skall vi angripa. Det skulle finnas mycket att säga om det. Dessutom är det inte alldeles osannolikt att man som flykting kommer dokumentlös, även om vi också vet att en del gör sig av med dokumenten alldeles innan de kommer till Sverige. Detta skall vi angripa på annat sätt än genom att bestraffa dem på bostadsmarknaden. De personer vilkas fall prövas enligt vår lagstiftning och som får stanna skall också ha rätt att få arbete och bostad på lika villkor. Det är en grundläggande princip för svensk flyktingpolitik. Det är mitt svar till ungdomar och alla andra grupper som också väntar på en bostad. Det är ingen lösning att vi spelar ut dem mot varandra.

Anf. 4 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Mycket skall man höra innan örönen faller av. Statsrådet säger att jag spelar på fördomar. Skulle det vara att spela på fördomar, fru statsråd, att driva en linje där man i första hand vill lägga ned de största resurserna på de flyktingar som lever under enormt svåra umbäranden i de tyvärr alltför många flyktinglägren runt om i världen? Om det kallas för att spela på fördomar, bör ordet fördom ges en ny bedömning.

Herr talman! Jag sade också i mitt inlägg att jag begriper att även välutbildade och rika människor kan finna anledning och t.o.m. har befogad anledning att fly från en diktatorisk regim. Det har jag aldrig ifrågasatt. Men de andra? De andra, som inte har någon möjlighet, som får vara kvar i flyktinglägren, till vilka vi svenskar ger allt mindre av vår totala hjälp till flyktingverksamheten?

Jag tycker inte att man skall prata om att de som bedrägligt har kommit in till Sverige inte skall straffas när det gäller bostadssituationen. Jag har vid många tillfällen talat om detta och skrivit artiklar där jag betonar att en flykting inte alltid kan ha pass eller andra handlingar, därför att det ligger i själva flyktingkapets natur att man mer eller mindre hals över huvud måste lämna sitt land.

Dessutom har regeringen själv medverkat till att man i vissa genomfartsländer måste begära visum för att komma till Sverige. Det kan väl i alla fall inte kallas för en generös flyktingpolitik, att man i vissa länder måste uppsöka en svensk ambassad för att erhålla ett visum även om man är flykting. Det finns absolut ingen rim och reson i det begreppet.

Jag vill således inte segregera flyktingar. Vi har dock i dag en fri arbetskraftsinvandring från de nordiska länderna. Vi har stoppat arbetskraftsinvandringen från länderna utanför Norden. Jag har full förståelse för att en människa som bor i ett land utanför Norden ser en chans att komma hit till Sverige. Men den som inte är så försämlagen, den som accepterar att bli kvar

i sitt eget land, får alltså lida för detta. Jag tycker att de åtgärder som vi har vidtagit och de som är på förslag i den nya utlänningslagen när det gäller att hindra de passlösa inte räcker till. De är, herr talman, om man skall ta till ett kraftigt uttryck, inte värda papperet de är skrivna på. De kommer inte att innebära någonting alls.

Det är ett faktum att Sverige i dag bedriver den mest naiva flyktingpolitiken i hela Europa. Jag tycker att det är skam av ett land som säger att vi skall hjälpa i första hand de människor som har det svårt och besvärligt. Effekten av denna politik har blivit att Sverige i första hand hjälper de människor som har pengar och kontakter på bekostnad av de människor som lider svårt i världens flyktingläger.

Anf. 5 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Jag har sett många av dessa flyktingläger ute i världen. Jag påpekade i mitt förra inlägg att Sverige är en av de största bidragsgivarna när det gäller flyktingbiståndet. Och det är inte bara de direkta 650 miljonerna som Sverige använder till det, utan även mycket stora statliga biståndsbelopp som kanaliseras via de enskilda organisationerna, t.ex. Rädda barnen, Röda korset och olika kyrkliga organisationer, går till hjälp åt flyktingar i flyktingläger. Dessutom tar vi hit en hel del flyktingar inom ramen för den s.k. flyktingkvoten. Jag hoppas emellertid att vi i Sverige i framtiden får en sådan situation när det gäller flyktingarna att vi kan öka även den kvoten.

Det var emellertid inte detta som interpellationen handlade om. Det är ju inte jag som har hittat på att man skall använda bostadspolitiken som ett medel att komma åt den s.k. dokumentlösheten, och det är inte jag som har hittat på att man skall segregera på bostadsmarknaden, utan detta tas upp i interpellationen.

Sten Andersson säger i sin interpellation: "Att vi ger bostäder och upphålle åt verkliga flyktingar borde inte ifrågasättas. Däremot finns det inga skäl att låta ungdomar i Sverige stå tillbaka på bostadsmarknaden för utlänningar som medvetet vilseleder myndigheterna!"

Sten Andersson utgår alltså från att alla som har kommit till Sverige utan dokument också har vilselett myndigheterna och att de skall stå tillbaka på bostadsmarknaden. Jag vänder mig alltså emot att man använder bostadspolitiken, eller någon annan del av politiken, för att komma till rätta med den s.k. dokumentlösheten. Det förs nu en ganska intensiv diskussion om hur vi skall komma till rätta med denna dokumentlöshet. Det är flera länder som upplever den som ett växande problem. FN:s flyktingkommisariat har engagerat sig i frågan, och vi i Sverige bedriver en dialog med FN:s flyktingkommisariat. Men det var inte detta som interpellationen handlade om, och jag förbehåller mig faktiskt rätten att hålla mig till ämnet i interpellationen.

Anf. 6 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Statsrådet gör en lustig jonglering när hon säger att jag talar om allt annat än det som min interpellation handlar om. Sedan talar hon själv i två minuter om det som vi inte skulle tala om, så det kan vi ju fortsätta med.

Den s.k. dokumentlösheten är allvarlig. Under 48 veckor 1988 sökte 2 600

personer från ett land i Asien asyl på Arlanda. 2 400, dvs. 90 %, av dem hade inga dokument, trots att den överväldigande majoriteten av dem måste ha visat pass, biljett och identitetshandlingar vid ett flertal tillfällen under resan till Sverige. Enligt statistiken kan man konstatera att 47 % av dem som 1986 sökte asyl inte hade pass eller andra identitetshandlingar, trots att de måste ha visat sådana handlingar vid ett flertal tillfällen på vägen till Sverige. Med tanke på polisens bristande resurser för två tre år sedan kan man på goda grunder misstänka att antalet i verkligheten var betydligt större.

Jag har tidigare sagt att det absolut inte finns någon anledning att neka de människor som verkligen är flyktingar och som spelar med öppna kort bostad och uppehållsort, frihet och trygghet i Sverige. Det tror jag att en förkrossande majoritet i Sverige är överens om. Men i dag accepterar – jag måste, herr talman, säga *accepterar* – Sverige som enda land i Europa passlösheten, eftersom de åtgärder som man i Sverige har vidtagit, till skillnad mot de åtgärder som har vidtagits i andra länder, är kraftlösa.

Låt oss till sist åtminstone vara överens om att Sverige skall bedriva en generös flyktingpolitik. Sverige har i förhållande till andra länder råd med det. Men låt det bli min slutliga förhoppning att dessa resurser i första hand ges till de människor som har det svårt och inte till personer som i första hand utnyttjar Sveriges naivitet och godtrogenhet. Uttrycket "die dummen Schweden" är fortfarande aktuellt.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1988/89:102 och fråga 1988/89:375 om den rättsmedicinska verksamheten

Anf. 7 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig om regeringen är beredd att ge tillräckliga resurser för att upprätthålla rättsläkarverksamheten i landet och om regeringen är beredd att ta de rättsliga konsekvenserna det medför med en rättsläkarverksamhet som inte kan fullfölja lagens intentioner. Barbro Westerholm har frågat mig vad regeringen avser göra för att den rättsmedicinska verksamheten inte skall äventyras.

Bedömningen av anslagets storlek har skett i sedvanlig ordning. Resursramarna för innevarande budgetår har beslutats av riksdagen.

Det ankommer på socialstyrelsen, som chefsmyndighet för rättsläkarstationerna, att ansvara för hur de medel som anvisats över budgeten används.

Inom socialstyrelsen har det nyligen gjorts en genomgång och granskning av de akuta problemen inom verksamheten. En rapport har i dagarna överlämnats till socialdepartementet. Enligt denna avser socialstyrelsen att vidta en rad åtgärder för att lösa de akuta problemen. Eventuella behov av överskridanden av budgeten får prövas i vanlig ordning.

Anf. 8 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag vill först hälsa den nye socialministern välkommen till sitt nya departement.

Svaret på min interpellation är bedrövligt. Det är helt innehållslöst och ger över huvud taget inget svar på de frågor som jag ställde. Det sägs ingenting om hur socialdepartementet och regeringen har tänkt sig rättsläkarverksamheten i framtiden. Det sägs inte heller något om att detta är ett problem, som man måste göra något åt för att komma till rätta med de svårigheter som man har på rättsläkarstationerna. Hela skuldbördan läggs på socialstyrelsen och dess sätt att handlägga rättsläkarväsendet.

Jag vill då påstå att socialdepartementet och regeringen har skyggglapparna på sig och inte vågar föra en debatt om verkligheten. Detta är skamligt, nästan skandalöst. Regeringen tar inte på sig något ansvar för den uppkomna situationen. Det sägs inte ett ord om frågan om förändringarna av huvudmannskapet, en fråga som man inte har lyckats lösa och som delvis är en grund till den nuvarande svåra situationen på rättsläkarstationerna. Det tar man inte ansvar för. Socialstyrelsens förfrågningar om ökade medel har avvisats. Man har inte kunnat klara sin verksamhet med de medel som riksdagen har anslagit, men också där har man fått nej.

Verkligheten ute på våra rättsläkarstationer är uppenbart oroande, om man vill att de regler som gäller för rättssäkerheten också skall gälla fortsättningsvis. Vi måste inse att vi får ändra de lagar som styr rättssäkerheten, för det finns ingen möjlighet att klara av den med tanke på den personalbrist och resursbrist som råder ute på rättsläkarstationerna.

Det finns vid alla stationer vittnesmål om hur svår situationen är i dag. Arbetsbelastningen är oerhört hård. Det finns ett tjugotal läkare. Sammanlagt är ca 100 personer anställda på stationerna på olika håll i landet. Den här personalstaben har ett yrke, som det inte är lockande att rekrytera till. Än mindre lockande blir det när man behandlar dessa arbetsplatser på det sätt som man har gjort under senare tid. Arbetsbelastningen är som sagt oerhört hård.

På våra stationer utförs mellan 600 och 800 obduktioner per år. I Danmark är normalsiffran 200 obduktioner per år. Det här arbetet har stor betydelse inte bara för rättsväsendet utan också för alla anhöriga som är beroende av att dödsfallen utreds på ett riktigt sätt. Det finns många invändningar mot den metod som man nu tänker använda sig av från socialstyrelsens sida för att minska resursbehovet. Det som socialstyrelsen föreslår hotar rättssäkerheten och utgör också ett hot mot den personal som redan är anställd och som nu överväger att sluta sin anställning därför att arbetsbördan har blivit så väldigt tung. Det talas om rationaliseringar, men på de flesta stationer finns det inte mer att göra när det gäller rationaliseringar. Man kan inte ålägga obducenterna att obducera mer än vad de gör nu, eftersom vi redan nu överskrider det tak som är uppsatt som normalt med över 200 à 250 %. Det är omöjligt att göra mera.

Våldsbrotten ökar hela tiden och fordrar utredning och klarläggande. Vi kan inte komma ifrån att obduktioner måste utföras på ett sådant sätt att man kan lita på det resultat som man får. Många av de fall där rättsläkare anlitas utgörs av incestfall, sexuella övergrepp på barn och våldtäkter. Rättsläkarnas kunskap är ovärderlig. Över huvud taget kan man inte ersätta rättsläkarnas kunskaper med andras. Nu föreslås att patologer skall gå in och ta de s.k. enkla obduktionerna. Men ofta visar det sig att enkla obduktioner kan vara

något helt annat. Det kan röra sig om mordfall. Om vi vill bibehålla den rättstrygghet som vi har i dag, kan vi inte tillåta oss någon sådan förändring.

Jag skulle vilja fråga socialministern: Hur skall huvudmannaskapsfrågan lösas och när? Hur skall den här verksamheten skötas med de små resurser som man har i dag? Är socialministern nöjd med nuvarande situation? Hurudant vill regeringen ha rättsläkarväsendet? Vill man ha en försämring eller vill man bibehålla den höga standard som vi har i dag? Är man då också villig att se till att vi får behålla de människor som arbetar med denna psykiskt betungande verksamhet?

Anf. 9 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag vet inte om jag känner för att tacka för svaret. Jag är väldigt besviken över det, nästan så att jag tar till lipen av frustration över den skrivbordsprodukt, långt borta från verkligheten, som här har presenterats. Man skyller på riksdagen, som fattat ett beslut på basis av den verklighet som visats för oss, och man skyller på socialstyrelsen, som fått nej på sin ansökan om extra anslag.

När sedan riksdagen genom sitt socialutskott förra veckan besökte verksamheten och började gräva i hur det egentligen förhåller sig i verkligheten fick vi se en helt annan verklighet än den som presenterats för oss, en verklighet med köer som upprör mig ända in i själen. I dag köar vi hela vägen från vaggan till graven, inte till BB för där tar naturen ut sin rätt. Barnet föds oavsett om det finns på plats på BB eller inte. Men sedan köar vi. I dag köar man tre veckor till en obduktion i Göteborg. Sedan dröjer det fyra veckor till begravningen. Det här tycker jag är djupt upprörande och kränkande. Det visar brist på respekt och vördnad för livet.

Den rättsmedicinska verksamheten – Karin Israelsson har beskrivit den mera i detalj – är ju viktig inte bara för att rättvisa skall skipas utan också som förebyggande verksamhet. Många har undgått att skadas eller dödas av motorsågsolyckor tack vare den rättsmedicinska analysen av varför människor dog i motorsågsolyckor i början av 70-talet. Man arbetar med incestfall och misshandelsfall. Man tittar inte bara på skadornas omfattning utan ger hjälp och stöd åt dem som skadats och åt förtvivlade anhöriga som har ställts inför döden hastigt och oväntat, ibland med brott bakom, ibland av naturliga orsaker. Vi skall vara väldigt tacksamma för att det finns människor som vill arbeta i denna verksamhet.

Vi fick klart för oss vid besöket på rättsläkarstationen i Stockholm förra veckan vad som motiverar människor att arbeta där. Det är att man känner att man gör nytta. Man är med om att bygga och bevara det rättssamhälle som vi har i Sverige. Man är med om att stödja och hjälpa människor i kris. Man kan förebygga ohälsa. Men arbetsmiljön är under all kritik. Om regeringen menar allvar med vallöftet att göra någonting åt de 400 000 värsta jobben, tycker jag att man skall städa framför egen dörr.

Personalen på rättsläkarstationen arbetar lojalt, precis dubbelt så mycket som man förväntar sig av den. Men nu skär man ner resurserna. Samtidigt skär man ner resursen för återväxten. De unga människor som känner sig motiverade att gå in i denna verksamhet ser ingen framtid. Vad gör vi då? Man har där en arbetsmiljö som verkar makaber. Man beskrev för oss hur

man ibland på obduktionsavdelningen måste lägga avlidna skafföttes eller på golvet.

Man kan gråta åt att de som sitter bakom sina skrivbord och skriver om möjligheter att spara och gnetta är så långt ifrån verkligheten. Här handlar det om 5 milj. kr. på ett år. Det är en struntsumma i den stora budgeten, men det är väldigt viktiga pengar för att bevara en angelägen verksamhet.

Jag vill fråga socialministern om han är beredd att omgående skaffa fram de 5 miljoner som behövs för att verksamheten skall klaras nästa år och det som behövs för att verksamheten skall kunna fortlöpa under det här året. Det är här och nu pengar behövs. Det behövs inte utredningar, för sådana kan man göra vid sidan av och parallellt. Nu behövs pengar för denna verksamhet, annars försvinner människorna därifrån, och vad gör vi då? Att bygga nya bårhus tror jag inte är görligt.

Det är viktigt för riksdagen, för regeringen och för beslutsfattare här i landet att vi visar vördnad och respekt för livet, för döden och för rättvisan.

Om vi menar allvar med att vi vill visa den här vördnaden och respekten skall vi sätta in dessa resurser. Vi skall stödja den lojala personalen i dess arbete och visa all den uppskattning som dessa människor är värda. Det kommer dem till del, liksom alla anhöriga som har berövats sina nära och kära och de människor som utsatts för brott, misshandel och incest.

Anf. 10 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag har inte ställt någon fråga och behöver därför inte tacka för svaret. Jag har heller inte ställt någon interpellation, men jag avser att gå in i denna debatt, eftersom jag – precis som Barbro Westerholm – blev väldigt upprörd över förhållandena inom denna sektor bl.a. under vårt studiebesök häromveckan. Jag har också avgett en motion i frågan, där jag yrkar att rättsläkarstationerna skall få de pengar som de behöver.

Jag tycker att det borde vara pinsamt att som ny socialminister komma med ett så intetsägande svar. Jag vet inte om det tyder på dåliga rådgivare eller brist på möjligheter att sätta sig in i problemet. Det är inte så långt till rättsmedicinska stationen, som ligger i Solna. Vårt studiebesök tog två timmar och det gav oerhört mycket vid handen. Jag antar att det borde finnas några i regeringen med kännedom om dessa förhållanden som hade kunnat medverka till ett utförligare svar, men ett sådant kanske kommer när det blir dags för nya inlägg.

De flesta som talar om denna verksamhet avser obduktioner och annat arbete med döda människor, vilket i och för sig inte är något oviktigt arbete. Men min erfarenhet av denna verksamhet härrör sig från arbete med levande människor. Jag är socialarbetare och har i väldigt många år arbetat just med att utveckla metodik och kunnande omkring ärenden som rör incest och misshandel av barn och kvinnor. Jag vet att det i detta arbete är nödvändigt att ha tillgång till den kunskap och kompetens som finns inom rättsmedicinen. Det är helt omöjligt att på ett effektivt och professionellt sätt ta sig an de här frågorna – att kunna möta föräldrar, drabbade och anklagade – om man inte har tillgång till expertis. Mig veterligt finns det inte några andra läkare som kan göra de nödvändiga bedömningarna.

Det är beklämmande att man så gott som aldrig inom alla delar av det

sociala området, som jag har erfarenhet av, möter den ökande medvetenheten och kunskapen om t.ex. barns och kvinnors liv och omständigheter med en satsning på resurser på andra områden. Ju mer vi socialarbetare får upp ögonen för de problem som finns, de förhållanden som barn lever under och ju mer vi får kontakt med kvinnor som lever i misär på olika sätt med misshandel och sexuella övergrepp, desto mer behöver vi tillgång till motsvarande resurser och expertis för att kunna utträta vårt arbete. Jag vet inte hur många papper, broschyrer och utredningar jag har läst om hur viktigt det är att man tar sig an dessa problem, att man arbetar med dem inom socialtjänsten. Men det förutsätts då att detta följs upp hela vägen fram.

Jag kan inte se annat än att det är regeringen som har det yttersta ansvaret för dessa frågor. Om socialstyrelsen inte tycker sig ha det ansvaret, vilket i sig är märkligt, måste ju riksdagen, eller åtminstone regeringen, ta ansvar. Socialstyrelsen bör inte gå fri från ansvar, även om jag kan förstå att Barbro Westerholm inte vill ta upp det faktum att socialstyrelsen, enligt vad jag har förstått, har varit överksam när det gäller dessa frågor under åtminstone 10–15 år. Inte heller har man på socialstyrelsen lyssnat till personalen eller gett sig tid att åka ut och besöka de som arbetar på rättsläkarstationen i Solna, trots att de båda verksamheterna är förlagda i samma stad. Det är beklagansvärt, men det finns inte någon anledning för regeringens representanter att ta detta som intäkt för att inte hålla sig själva informerade.

Såvitt jag förstår är det heller inte bara fråga om anslaget i den senaste budgeten. Det är också fråga om hur man skall se till att denna verksamhet fortsätter, hur man skall kunna trygga en fortsatt rekrytering och en utveckling av verksamheten. Det är vad det handlar om. Det handlar inte om en nedskärning, inte om ett status quo, utan verksamheten måste utvecklas i takt med att vi behöver expertisen och kunnandet. Denna utveckling måste också innebära att arbetsituationen utvecklas så att det ges möjlighet att bedriva forskning och utbildning för att de personer som arbetar på rättsläkarstationerna inte bara skall behöva stå och skära i döda människor hela dagarna. Jag tror inte att någon skulle stå ut med att ha en sådan arbetsituation. Under vårt studiebesök gick vi runt på rättsläkarstationen och tittade. Det var beklämmande. Jag har aldrig sett så många döda människor under hela mitt liv, och dessutom var många ganska illa tilltygade.

Om man skall ha kraft och energi att arbeta med dessa svåra frågor behövs också anda och inspiration, vilket man kan få genom såväl forskning som utbildning. Därför är det nödvändigt att verksamheten byggs ut liksom samarbetet med de områden inom socialtjänsten som jag tidigare nämnde, men även med andra.

Den läkare som nu till största delen har ansvar för incestfallen kommer inte att över huvud taget kunna vara kvar eller kunna fortsätta att arbeta på konsultbasis, som hon tidigare har gjort. Det innebär ju en mycket stor förlust för alla inom socialtjänsten här i Stockholm som vill arbeta seriöst med dessa problem. Sven Hultström borde känna ett ansvar för alla dessa frågor. Jag utgår ifrån att han i egenskap av nybliven socialminister har ett mycket stort ansvar. Den generösa inställningen till de missgrepp som tidigare har gjorts är inte socialministerns fel. Den nuvarande socialministern

har ju innehaft en annan ministerpost och kanske gjort en del andra missgrepp, men i detta avseende är han ett oskrivet blad. Vi förväntar oss nu att han med stor entusiasm tar itu med detta.

Prot. 1988/89:66
14 februari 1989

Om den rättsmedicinska verksamheten

Anf. 11 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Vi har i dag hört många exempel på att situationen vid rättsläkarstationerna inger allvarliga farhågor. Frågan om huvudmannaskapet för rättsläkarstationerna är fortfarande olöst. Statens avsikter med rättsmedicinen är oklara, vilket skapar mycket stor osäkerhet. För att använda ett modernt uttryck: Personalen mår dåligt.

Verksamheten vid rättsläkarstationerna är författningsreglerad. Därför kan man inte göra kortsiktiga besparingar – om det över huvud taget går att göra några alls –, eftersom antalet förrättningar och svårlösta fall ökar hela tiden. Rättsmedicinen är ju en mycket viktig service för polis och rättsväsende. Den kräver hög kompetens om rättssäkerheten skall kunna upprätthållas. Nyrekryteringen är begränsad och arbetsmiljön uppvisar stora brister. Därför finns det bara 20–25 rättsmedicinare i det här landet. Jag tror att under nuvarande förhållanden är möjligheten att rekrytera ny personal till den banan mycket begränsad.

Arbetsbelastningen är hög, vilket har sagts många gånger – jag skall inte upprepa några siffror. Det förefaller vara en väldigt dålig lösning att i den situationen föreslå anställningsstopp och en minskning av antalet rättsläkarstationer. Primärvården är bra i många avseenden, men den är inte särskilt bra på att utfärda dödsbevis vid oklara dödsfall. Dessutom ställer den smittrisk som HIV-infektionerna innebär ökade krav både på tidsåtgång och noggrannhet i arbetet.

Jag tror inte, som statsrådet gör, att man i huvudsak kan skylla på riksdagen. En regering måste kunna ta initiativ till åtgärder, när problemen är så uppenbara som de är på rättsmedicinens område. Vad skall vi annars ha regeringen till?

Den viktiga frågan är nu inte främst de 5 miljonerna, utan den viktiga frågan är om nuvarande handlingsförlamning från statens sida och rättsmedicinens osäkra läge skall bli bestående. Jag tror att vi måste klara upp huvudmannaskapsfrågan snabbt och sedan fortsätta med att fastställa vilka krav vi skall ha på en väl fungerande rättsmedicin i framtiden och hur dessa krav skall kunna mötas.

Min fråga är mycket enkel: Vad har regeringen för avsikter med rättsläkarstationerna i framtiden – någon målsättning måste väl finnas?

Anf. 12 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag är upprörd, jag är arg och jag är ledsen. Måtte den nye socialministern kunna göra något åt det!

Rättsodontologen Gunnar Johansson går i pension till sommaren. Socialstyrelsen har informerat socialutskottet om att tjänsten inte skall återbesättas. Vad menar socialstyrelsen? Vad skulle detta förslag innebära?

I den rapport som rättsläkarstationen fått från socialstyrelsen finns inte ett ord som beskriver rättsodontologisk verksamhet, endast neddragningen är berörd. Ingen återbesättning av nuvarande tjänst – den skall i stället spaltas

upp som arvodestjänster. Överordnade på socialstyrelsen, som har föreslagit neddragningen, har *aldrig* haft tid att sätta sig in i rättsodontologens arbete, än mindre besöka verksamheten. Varje år har rättsodontologen uppmanats att lämna verksamhetsberättelse i samband med petitan. Inga åtgärder har beaktats under de tio tolv år som Gunnar Johansson har lämnat in sin egen petita.

Om arvodestjänster skulle ersätta den nuvarande fasta tjänten, skulle dessa tjänster icke bli pensionsgrundande. Det blir ingen uppbackning från institutionen. Det blir ingen laboratorietillgång – hade man tänkt sig att den arvodesanställda själv skulle skaffa laboratorieutrustning och material? Det kommer inte att bli någon möjlighet till åldersbestämning genom slipsnitt. Om ingen institution står bakom, kommer ingen att stå för kostnaderna för röntgen, framställning av foto, modeller etc. Det blir bekymmer med registret över saknade. Utvecklingsarbetet försvåras, och det blir inget profylaxarbete inför katastrofer, ingen beredskap osv. Det blir inget Interpol-samarbete, och det blir inget UD-samarbete. De årliga nordiska mötena kommer att bli ett bekymmer. Och vem skall betala för katastrofberedskap och kostnaden för att kalla in hjälp? Hur skall det gå med rättssäkerheten? Hur skall vi med arvodestjänster kunna få en kunskapsbank och något utvecklingsarbete till stånd? Hur skall det internationella rättsodontologiska samarbetet kunna bedrivas med enbart arvodestjänster? Man behöver kontinuitet med en specialist, och en person – detta är inget enkelt arbete!

Blir kostnaderna för att anställa arvodestandläkare verkligen lägre i förhållande till en fast tjänst? Kolleger med en annan fast tjänst skulle alltså kallas in vid behov. Men det praktiska arbetet vid rättsläkarstationerna pågår under förmiddagspassen. Tror socialstyrelsen att detta arbete kan ske enbart utanför ordinarie arbetstid?

Det verkar som om man inte har riktigt klart för sig vad en rättsodontolog egentligen gör. Det verkar som om man tror att det går att hyra in folk som kommer litet då och då och sköter detta, men det går inte.

Nej, det här förslaget är helt enkelt dåligt!

Tjänsten som rättsodontolog i Sverige är placerad vid rättsläkarstationen i Stockholm men med verksamheten delad mellan rättsläkarstationen och odontologiska fakulteten vid Karolinska institutet.

Tjänsten är rikstäckande, och innehavaren är övergripande ansvarig för den rättsodontologiska verksamheten i hela landet. Innehavaren av tjänsten ingår som ordinarie medlem i den statliga identifieringskommissionen, vilket innebär skyldighet att medverka vid kommissionens verksamhet utanför stationeringsorten.

Det finns alltså en fast tjänst – sedan mer än 20 år – placerad i Stockholm. Den är liksom rättsläkarväsendet underställd socialstyrelsen.

I rutinarbetet vid rättsläkarstationen i Solna har under de senaste åren ca 200 diarieförda förrätningar utförts, inkl. arbete från stationerna i Linköping och Uppsala. Vid övriga tre stationer, i Lund, Göteborg och Umeå, har ca 20–25 ärenden utförts av arvodesbetalda kolleger.

I det dagliga rutinarbetet ingår förutom identifieringsuppdragen s.k. levande besiktningar av personer som uppvisar skador efter våld, där

myndigheten önskar en objektiv bedömning och dokumentation med fotografier, röntgen osv. Detta skall alltid leda fram till ett rättsintyg.

En stor del av rättsodontologens arbete utgörs av åldersbestämningar av adopterade barn liksom av invandrabarn.

Rättsodontologen är vetenskapligt sakkunnig hos socialstyrelsen och sjukvårdsstyrelsen, och även sakkunnig i rätten. Rättsodontologen säkrar och bedömer avsatta tandspår, t.ex. vid inbrott.

I rutinarbetet ingår samtliga Interpolärenden med identifieringsuppdrag, liksom begäran från utrikesdepartementet om hjälp med insamling av odontologiskt signalementsunderlag på svenska medborgare, försvunna eller omkomna i utlandet.

Vidare förs register över saknade svenska medborgare. Naturligtvis tjänstgör man vid obduktioner, men man meddelar också undervisning till tandläkarstuderande, medicine studerande, tandsköterskor och hygienister samt tandtekniker. Vidare meddelas undervisning vid åklagarutbildningen, juristutbildningen och polishögskolan. Slutligen ger rättsodontologen efterutbildning till tandläkare samt forskar.

Hur i hela friden skall man klara detta på enbart arvodestjänster?

Anf. 13 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag kanske skall börja med att besvara den mera generella fråga som Karin Israelsson ställde och som också har funnits med i de andra inläggen, även om den inte har ställts på samma direkta sätt, nämligen huruvida jag är nöjd med den nuvarande situationen när det gäller rättsläkarstationerna. Jag kan svara ett klart nej på den frågan. Ingen kan naturligtvis vara nöjd med situationen såsom den är i dag. Det är väl också en anledning till att verksamheten har varit föremål för översyn och utredningar. Detta kan vi alltså vara överens om. Speciellt kan naturligtvis inte den akuta situation som nu har uppstått få gälla.

Men när vi sedan kommer över till den andra frågan, vem som har ansvaret för att åtgärda den akuta situationen, vill jag inte utan vidare skriva under på det som har sagts i flertalet inlägg, nämligen att det är regeringen som har detta ansvar. Vi har ju ändå en viss åtskillnad mellan myndighetsansvar och regeringsansvar, och även om man kan diskutera var gränserna går är det min mening att de akuta frågorna tillhör det som socialstyrelsen skall ta itu med. Det har man också gjort.

Man har besökt samtliga rättsläkarstationer och diskuterat med personalen där, och så sent som i fredags i förra veckan har man lämnat en rapport med vissa förslag till åtgärder. Det må vara beklagligt att jag inte redan på tisdagen i denna vecka kan tala om exakt vad vi skall göra med den rapporten, men jag tror att vi behöver litet mera tid på oss för att gå igenom konsekvenserna av de förslag som socialstyrelsen har presenterat.

Jag vidhåller att ansvaret för att åtgärda en del av det som har beskrivits i inläggen under den hittillsvarande debatten är socialstyrelsens, och det bör i första hand den leva upp till.

Jag tror att man som så ofta får dela upp problemet i åtminstone två delar. Den ena är de akuta problemen, som i första hand socialstyrelsen bör åtgärda, den andra förändringar i verksamheten som kan resultera i åtgärder

från -regeringens och kanske sedermera också riksdagens sida. Den utredningsverksamhet som har förekommit har ju visat att det inte bara handlar om att bevilja ökade anslag via budgeten, utan det kan också handla om att förändra verksamheten så att rättsläkarstationerna får större möjligheter att ägna sig åt det som ändå måste vara viktigast i deras verksamhet, nämligen att göra rättsmedicinska undersökningar. Den ambition som man har i det långsiktiga arbetet – så förfärligt långsiktigt är nu inte det heller, för det gäller åtgärder som man anser bör kunna vidtas åtminstone till nästa budgetår – bör vara att färre s.k. enkla dödsorsaksundersökningar genomförs vid rättsläkarstationerna. En person som avlider utanför sjukvårdsinrättning av t.ex. en till döden ledande sjukdom och som har fått vård för denna sjukdom bör normalt inte betraktas som ett rättsmedicinskt fall. Om obduktion i så fall anses nödvändigt bör det vara en klinisk obduktion. Man menar att genom en ändring i läkarinstruktionen bör det göras möjligt för läkare i öppenvård att vid behov föranstalta om klinisk obduktion. På så sätt kan antalet obduktioner på rättsläkarstationerna minska.

Men det kommer naturligtvis att ta litet tid att göra dessa ändringar, och det kommer att ta litet tid att ta upp detta i förhandlingar med sjukvårdshuvudmännen. I alla fall tycker jag att det låter som ganska rimliga åtgärder att diskutera, för att stationerna skall få ägna sig åt den verksamhet som de huvudsakligen är till för.

Jag tar detta som ett exempel på ändringar i verksamheten som det måste vara fullt rimligt att diskutera. Hur vi sedan skall klara ut alla de här frågorna får naturligtvis bli föremål för fortsatta diskussioner, enligt de riktlinjer som har angivits i det utredningsarbete som hittills har skett.

Jag hoppas att vi som nu diskuterar detta kan vara överens om att det inte kan vara förbjudet att göra den typen av ändringar, att inte den enda väg vi kan gå är att öka anslagen över budgeten – även om också sådana anslagsökningar temporärt kan vara nödvändiga att diskutera.

Inte minst Barbro Westerholm men även andra har på ett mycket belysande sätt beskrivit hur situationen är. Jag har tyvärr inte på dessa veckor haft tillfälle att informera mig om den på samma sätt som socialutskottets ledamöter har gjort. Men när Barbro Westerholm talar om skrivbordsprodukter, vill jag i alla fall ställa frågan: Kan det möjligen vara så att socialutskottet har suttit vid sitt sammanträdesbord ända fram till i förra veckan och inte haft några speciella synpunkter på hur rättsläkarverksamheten skulle fungera utan först nu har om inte fått en chock så i alla fall fått upp ögonen för situationen genom sitt besök på rättsläkarstationen i Solna? Då kommer hela den här debatten. Men socialutskottet har faktiskt haft ett visst ansvar för verksamheten även tidigare, och det hade gått att underrätta sig om vilka problem man hade på rättsläkarstationerna före förra veckan.

Anf. 14 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det var glädjande att höra att inte heller socialministern är nöjd med situationen. Det kunde ha stått någonting om det i svaret – som jag visst glömde att tacka för; jag tackar i efterskott.

Anledningen till den akuta situationen finns ju någonstans. Det största felet är väl att huvudmannaskapsfrågan inte har lösts. Att man inte har gjort

så mycket under de tidigare åren har kanske berott på att man trodde att förhandlingarna skulle komma till skott och att man skulle nå ett resultat. Efter det skulle man också kunna handla.

Socialstyrelsen gick till departementet och bad om mera pengar för de budgetöverskridanden man hade gjort av olika skäl, men fick nej. Då var man akut tvingad att göra någonting åt den situation som därmed uppstod. I början av december infördes anställningsstopp, och man genomförde de andra åtgärder som det pekats på i den rapport som kommit socialdepartementet till del. Dessa åtgärder bygger ju på en lagstiftning som inte existerar till fullo i dag. Det är den nya obduktionslagen som vi väntar på för att kunna ändra bestämmelserna när det gäller skyldigheten att obducera.

Jag ser det som svårt att rationalisera mer än vad man har gjort på de olika rättsläkarstationerna. Sådana finns ju inte bara här i Stockholm utan över hela landet, och man har samma problem överallt. Ute på de olika stationerna har man på olika sätt försökt gripa sig an de problem som man har stått inför. Man har också lyckats, men man har ändå inte belönats med att få fortsätta den verksamhet som man tycker sig bedriva på ett bra sätt men med alldeles för litet personal och för litet stöd från den som i dag är huvudman.

Det kan diskuteras hur huvudmannaskapsfrågan skall lösas, men ett är klart: det bör inte vara rikspolisstyrelsen som sköter huvudmannaskapet. En tänkbar variant är väl att socialdepartementet eller justitiedepartementet står som huvudman, eftersom socialstyrelsen inte tycks ha varit så lyckad i sin huvudmannaskapsfunktion.

Det är naturligtvis inte förbjudet att göra förändringar – det tror jag alla på alla arbetsplatser i Sverige i dag är medvetna om. Men det får också vara någon måtta på hur drastiska förändringarna är. När man från dag till annan utan förvarning förlorar personal, är det ganska dramatiskt, som skedde i december och som fullföljts under januari och februari. Den personalen borde vi i stället slå vakt om, för det är den personalen som vi skulle använda i framtiden, och tillväxten i de här personalgrupperna är inte speciellt stor.

Anf. 15 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Att regeringen har ett ansvar är solklart. Regeringen har sagt nej till socialstyrelsens äskande om mera pengar. Beträffande socialutskottets ansvar har jag varit med för kort tid för att kunna uttala mig.

I Utredningssverige har man ju en tendens att lägga en kall hand över utvecklingen av en verksamhet i avvaktan på resultat av utredningen om den. Nu har det gått tio år av utredande, diskuterande, bordläggande och allt möjligt, och därför sitter vi i den situation som vi har.

Som jag ser det, är det flera saker som måste göras: huvudmannaskapsförändringen eller den framtida organisationstillhörigheten och målsättningen för arbetet är naturligtvis viktiga saker, men det gamla ordspråket "Medan gräset gror dör kon" är högaktuellt. Man måste alltså sätta in resurser här och nu. När vi var på besök i Solna fick vi klart för oss att underläkarna måste få besked i morgon, om de har en framtid inom rättsläkeriet efter den 1 april eller inte.

Jag har gått igenom de rationaliseringsförslag som socialstyrelsen har kommit med, och jag måste säga att de inte hjälper verksamheten. Exempel:

I Stockholm slutar en underläkare vid ingången av 1989. Tjänsten återbesätts inte. Det innebär ökad köbildning till obduktion. I Uppsala finns läkare men slutar. En biträdande överläkare beviljas partiell tjänstledighet och ersätts inte. Man drar in en halv obduktionsassistenttjänst. I Göteborg slutar en med. kand., osv. Rättsodontologerna har vi hört talas om. Det är alltså sådana åtgärder som föreslås. Man föreslår också att ta in ersättning för intygsskrivning. Det är fråga om en spottstyver – det är i mycket liten omfattning man skriver intyg.

Jag tippar att allt detta räknande på möjliga besparingar, enklare intyg och remisser osv. kostar mer än att förse verksamheten med de rena pengar som den behöver i dag.

Att distriktsläkarna skulle skriva remisser förutsätter att det finns en distriktsläkare som känner den avlidne och kan skicka en sådan remiss. Vi har inte något husläkarsystem, som ju folkpartiet förordar. Det är svårt med kontinuiteten. Det var väl vad jag ville säga i denna omgång. Tack!

Anf. 16 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Vi talar nog om de här frågorna från olika utgångspunkter. För min del talar jag utifrån min erfarenhet som socialarbetare. Anita Stenberg t.ex. baserar sitt resonemang på sin erfarenhet som tandläkare. Sven Hulterström talar med utgångspunkt i sin erfarenhet som minister i regeringen, som tidigare kommunikationsminister, när han konstaterar att målet för verksamheten är att det hela skulle gå med vinst. Nu hör vi samma sak. Man skall naturligtvis syssla med det som verksamheten går ut på, men det är bedrägligt att alla statliga verksamheters yttersta mål i dessa tider tycks vara att det hela skall gå med vinst, oavsett vad som händer med verksamheten. Jag tycker att detta är ett mycket märkligt synsätt, eftersom man ändå måste se på vad som behöver göras med tanke på behoven. Det är naturligtvis inte förbjudet att vidta förändringar i verksamheten, men det kan inte heller vara förbjudet att vidta förändringar som innebär ökade kostnader. Jag kan inte förstå det resonemang som går ut på att det är förbud mot att föreslå ändringar som innebär ökade kostnader. Jag vet att samtliga partier utom vpk har varit med och fattat ett sådant beslut i den här församlingen, och jag tycker att det var fullständigt idiotiskt. Konsekvenserna blir just de som har nämnts. Man skär rakt över som med en osthyvel utan hänsyn till de ändrade förutsättningarna, de ökade behov som finns i och med att det faktiskt går framåt när det gäller forskning, vetenskap och erfarenhet. Detta gäller inte minst med avseende på erfarenheter och insikter beträffande människors behov vid olika svåra situationer. Civilisationen går framåt, gudskelov, vilket också kan innebära att man måste ändra verksamheten, så att den blir dyrare. Men då kan det också bli bättre kvalitet.

Den här linjen tycks regeringens företrädare inte alls vara inne på, och det tycker jag är mycket beklagligt. Vi talar inte bara på basis av olika erfarenheter utan också på basis av att vi tillhör olika partier. Såvitt jag förstår har alla partier låtit höra sin ljuva stämma i denna fråga. Det har skrivits motioner, och jag som tillhör ett litet parti vet ju att jag har gruppen med mig. De som tillhör stora partier har det kanske svårare. Annars ser det ju ut som om en majoritet anser att denna fråga är viktig. Framöver kommer

den ju också att behandlas i motioner, så det ser ju ganska lovande ut ändå. Jag kan förstå att Sven Hulterström inte har hunnit avlägga besök, men jag tycker att hans rådgivare borde ha förstått mera. När jag dessutom hör att socialstyrelsen har avlagt besök vid samtliga institutioner och ändå skriver en sådan här rapport blir jag betänksam. Då undrar man vad de har sett och hört.

Anf. 17 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Det gläder mig att socialministern inte är nöjd med förhållandena på rättsläkarstationerna. Jag utgår ifrån att detta också innebär ett löfte om att det kommer åtgärdsförslag från hans hand.

Socialministern tar upp några intressanta principfrågor. Vem skall styra, leda och kontrollera vård och annan verksamhet inom departementets område? Detta är en verkligt viktig fråga som socialministern har att sätta tänderna i framöver, men jag skall inte gå in på den saken närmare. Han diskuterade skillnaden mellan vad politiker skall göra och vad tjänstemän skall göra. Det är ju alldeles klart att politiker skall styra en verksamhet med mål och ramar. Och ramarna känner vi till. Det blir rejäla nedskärningar i regeringens förslag, men målen är fortfarande oklara, trots att jag frågade när jag stod i talarstolen förra gången. Jag hoppas att vi kan få ett klarläggande på denna punkt, i varje fall när socialministern har haft möjlighet att sätta sig in i de handlingar som han nyligen har fått. Det behövs faktiskt ett klarläggande.

Men rättsmedicinen är inte en sjukvårdsfråga, trots att det är läkare som arbetar på området. Det är inte bara fråga om att obducera döda människor. Det är så oerhört viktigt för rättstryggheten och rättssäkerheten, och därför är det också viktigt att man gör klart för sig vilka målen skall vara. Det gäller alltså inte bara ramarna.

Anf. 18 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Till socialministern vill jag säga att de uppgifter som jag har lämnat här i dag är alldeles dagsfärska. Jag fick dem med posten i dag på morgonen. Herr minister! Socialstyrelsens representanter är tydligen helt osynliga när det gäller rättsodontologin. I ett brev som jag har fått i dag står det alltså att man inte har besökt den rättsodontologiska institutionen. Det lär ha avlagts besök vid samtliga rättsläkarstationer, men i så fall har man inte brytt sig om rättsodontologin. Det är kanske typiskt. Jag vill påstå att det är felaktigt att dra in den fasta rättsodontologiska tjänsten. Gör inte det!

Jag skall berätta litet mer om rättsodontologen. Rättsodontologen har stor betydelse vid identifieringsarbetena. I de flesta fall återstår bara tänderna som identifieringsunderlag. Det gäller t.ex. vid stora flygplansbränder och andra bränder samt vid drunkningsolyckor. I många länder är tänderna faktiskt det enda underlaget, eftersom religionen inte tillåter obduktion. Katastrofberedskapen för alla katastrofkommissioner måste vara hög. Kommissionen träffas flera gånger per år. Liknande kommissioner finns i alla nordiska länder, och årliga möten är alltid inprogrammerade. Det skall vara en fast tjänst, en person som känner till det hela och som följer arbetet.

I Sverige försvinner det varje år ungefär 200 personer. Det förs som sagt ett nationellt register, som skall uppdateras varje dag efter uppmaning från det polisiära huvudregistret. Det måste vara en fast tjänst!

Anf. 19 DANIEL TARSCCHYS (fp):

Herr talman! Får jag börja med att hälsa socialministern välkommen till sitt nya arbetsområde. Han har fått en socialdebatt som jag tror kan vara en god inledning till det fortsatta meningsutbytet.

Jag skulle vilja begränsa mig till två frågor, en ansvarsfråga och en anslagsfråga.

När det gäller ansvaret förefaller det mig som om socialministern inte riktigt kan bestämma sig för om han vill flytta ansvaret uppåt till riksdagen eller nedåt till socialstyrelsen. Regeringen tycks inte vara ansvarig. Jag tycker inte att det här är en riktigt uppbygglig övning. Socialstyrelsen har gång på gång, år efter år, i sin anslagsframställning påtalat att det finns betydande problem inom den rättsmedicinska verksamheten. Så sent som i höstas begärde man att få göra ett överskridande beträffande årets anslag. Socialstyrelsen har fått nej från regeringen på denna begäran. Det är för att man har fått nej beträffande detta överskridande som man har varit tvungen att nu göra de akuta nedskärningarna.

Riksdagen har å sin sida avvaktat en beredning som sker i regeringskansliet av RRK-utredningen. För flera år sedan utreddes den framtida verksamheten vid de rättsmedicinska stationerna. Sedan dess har regeringen berett frågan om hur den framtida verksamheten skall organiseras. Motioner har väckts i riksdagen, bl.a. från folkpartiets sida. Vi har där tagit upp frågan om hur detta skall läggas upp i framtiden. Från socialutskottets sida har vi sagt att regeringen arbetar med denna fråga och att vi skall avvakta regeringens ställningstagande. Vi har avvaktat och avvaktat och inga ställningstaganden har kommit – trots att det har gått fem år sedan utredningen lade fram sitt betänkande. Jag tycker inte att det är särskilt rimligt att skjuta ansvaret vare sig uppåt eller nedåt. Ansvaret för att verksamheten fungerar faller på regeringen.

Jag vill ställa en konkret fråga till socialministern med utgångspunkt i detta konstaterande. När det nu visar sig att det finns akuta svårigheter i verksamheten att under innevarande budgetår klara arbetet med befintliga medel, är socialministern beredd att ompröva frågan om överskridande och undersöka om det går att ta fram mera medel under detta budgetår för att klara de akuta problemen i den rättsmedicinska verksamheten?

Anf. 20 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Låt mig först utnyttja tillfället – jag glömde det i mitt förra inlägg – att tacka för alla de välkomsthälsningar som jag har bestått här från olika ledamöter i socialutskottet, inte minst för den jag bestods av ordföranden i det senaste inlägget. Jag tackar, och jag hoppas att vi skall ha många bra debatter framöver.

Låt mig knyta an till Daniel Tarschys fråga när det gäller ansvaret och sedan den mera konkreta frågan om hur man skall lösa de akuta svårigheterna.

Jag försöker inte skjuta ansvaret antingen nedåt mot socialstyrelsen eller uppåt mot riksdagen. Det jag vill ha sagt – och det vill jag poängtera ytterligare en gång – är att vi har ansvaret för olika saker. De akuta problemen ute på rättsläkarstationerna har i första hand myndigheterna ansvaret för att lösa. Sedan har naturligtvis regeringen ett ansvar för att komma fram med förslag på hur verksamheten mera långsiktigt skall organiseras, vilka mål den skall ha – som Bertil Persson var inne på – och vilka ekonomiska ramar som skall gälla i sammanhanget. Jag tycker att vi skall hålla på denna ansvarsfördelning, även i lägen när det kan uppstå litet infekterade debatter om olika frågor.

Angående frågan om de akuta svårigheterna kan jag nämna att socialstyrelsen så sent som i fredags i förra veckan kom med den senaste rapporten, som – även om man tidigare har begärt anslag – också innehöll anslagsframställningar. Även om jag förstår att otåligheten är stor på detta område, är det inte så att regeringen tar ställning till den typen av anslagsframställningar från fredag till tisdag. Vi förbehåller oss rätten att nu få bereda socialstyrelsens framställning i vanlig ordning.

Jag vill göra ytterligare några kommentarer till de inlägg som har gjorts. Barbro Westerholm säger att hon – och kanske några andra i socialutskottet – har haft kort tid på sig för att sätta sig in i frågorna. För egen del har hon bara tilhört utskottet sedan i höstas. Det är riktigt. Jag vill inte blanda ihop Barbro Westerholms olika roller i det förflutna, men när Barbro Westerholm är så oerhört kritisk mot regeringen, är detta inte någon främmande verksamhet för henne. Hon hade möjlighet att i en annan egenskap följa denna verksamhet, både ingående och under en lång period. Hon kunde då ha kommit med synpunkter på hur den skulle organiseras. Har gräset växt så länge att kon närapå har dött, har väl Barbro Westerholm också bidragit under en viss tid i sin egenskap av chef för socialstyrelsen till den långsamma gräsväxten utan några konkreta lösningar.

Jag rekommenderar Anita Stenberg att i lugn och ro antingen här i kammaren eller någon annanstans diskutera de frågor som hon har ställt till mig med t.ex. den förra chefen för socialstyrelsen, Barbro Westerholm. Barbro Westerholm kan säkert svara mer i detalj och mera ingående på dessa delfrågor än vad jag för närvarande kan göra.

Jag tror inte heller på att Anita Stenbergs beskrivning, att mer eller mindre hela rättssamhället på detta område står och faller med huruvida det finns en fast tjänst eller om man har flera olika läkare i form av konsultinsatser för att utföra de tjänster som vi kan vara överens om är nödvändiga att göra i vissa undersökningar. Min spontana reaktion på Anita Stenbergs beskrivning är om det kan vara klokt att knyta en så oerhört viktig uppgift, som Anita Stenberg beskriver den, till en enda person eller en enda fast tjänst. Hela rättsverksamheten rasar samman, inte bara i Sverige utan också internationellt, om denna person vid någon tidpunkt inte skulle fungera – vilket är fullt mänskligt. Jag tror alltså inte på den typen av beskrivningar.

Till Gudrun Schyman vill jag säga att det inte alls är så att all verksamhet enligt regeringens målsättning skall gå med vinst. Jag tror inte att någon har inbillat sig att rättsläkarverksamheten skall gå med vinst. Av det material som jag har fått tillfälle att studera har jag fått intrycket att man har kommit

att ägna en viss del av verksamheten åt sådant som inte är nödvändigt just från rättsmedicinsk synpunkt. Man kan ompröva den typen av verksamhet för att kunna ägna sig mera åt det som ändå är huvuduppgiften och huvudsyftet med verksamheten, nämligen att trygga rättssäkerheten i dessa sammanhang. Det innebär inte att man gör några vinster i ekonomisk mening när det gäller kronor och ören. Men det innebär kanske att man gör en vinst för verksamhetens bedrivande. Det är inte så dumt. Det är väl egentligen vad den skall syfta till.

Anf. 21 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag tror att socialministern har behov av en liten akutmottagning på socialdepartementet för en snabbbehandling av ärendet. Vi som står här som interpellanter och frågare anser att läget är så akut att något måste göras snabbt. Det finns inte tid att utreda dessa frågor. Man har hållt på alldeles för länge redan och har inte åstadkommit något annat än en mycket stor oreda och en stor osäkerhet.

När det gäller socialstyrelsens förslag till förändringar, är det naturligtvis möjligt att följa dem till en viss del. Men det finns också en lagstiftning, som man måste följa och som är utgångspunkt för den verksamhet som bedrivs på våra rättsläkarstationer. Jag tror inte att det är någon nöjesverksamhet man håller på med där. Det är högst viktiga uppdrag, och det är sådana uppdrag som man får från andra uppdragsgivare. Antalet våldsbrott ökar hela tiden, och antalet undersökningar som måste göras ökar också. Man måste då ha en betydligt bättre brottsbekämpning så att man slipper detta ökade antal brottsfall.

Den medicinska verksamheten har också en annan funktion. Det fick vi bl.a. refererat i ett inslag i ett nyhetsprogram i går på TV. Det gäller förmågan att upptäcka fall av HIV/aids-smittade personer, som man inte har upptäckt annat än just på våra rättsläkarstationer – och detta ger oss en mycket bra kunskap.

Det görs i obduktionsverksamheten många andra upptäckter, som vi som har förmånen att en tid få leva vidare kan ha nytta av. Man har i den här verksamheten upptäckt skadeverkningar av många mediciner, vilket lett till att man ändrat föreskrifter för medicinering osv.

Jag vet inte vad socialministern anser vara nödvändigt att skära bort i den direkta dagliga verksamheten, utan att rättstryggheten äventyras. I det här fallet är det till rättstryggheten som vi måste se. Vi kan inte tumma på de regler som skall skydda den. Av den anledningen bör också de anslag som man i dag saknar ges till rättsläkarväsendet och distribueras ut av socialstyrelsen.

Anf. 22 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Det är alltid något som jag glömmer bort att säga. Också jag vill hälsa socialministern välkommen.

Beträffande mina insatser som verkschef i socialstyrelsen vill jag säga att socialstyrelsen omorganiserades i början av 80-talet. Då skulle behovet och omfattningen av rättsmedicinsk service kartläggas, och det skulle närmare utredas i vilka organisatoriska former denna service skulle tillhandahållas.

Därför initierades 1983, under min tid som verkschef, en sådan utredning, och den lade fram sitt betänkande 1986. Att jag nu blir så upprörd beror på att jag finner att situationen inom rättsläkarverksamheten i dag är sämre än när jag lämnade socialstyrelsen, då utredningen pågick. Jag trodde att det hela nu skulle vara i hamn, men så är det inte.

När det sedan gäller socialstyrelsens utredning har jag full förståelse för att en minister inte hinner se på alla papper som kommer in, men jag skulle vilja ge det rådet att man när man diskuterar den aktuella promemorian gör det med berörd personal, så att man får dess syn på hur de olika förslagen kan genomföras. Vi har här talat om skrivbordsprodukter, och jag upplever den här promemorian som en icke verklighetsförankrad skrivbordsprodukt.

Kanske vill socialstyrelsen vara socialdepartementet till lags genom att försöka klara budgeten, eftersom man från regeringskansliet så många gånger har fått höra att man måste klara den. Man får inte nya resurser. Även på min tid åskade man resurser till denna verksamhet, bl.a. för en utbyggnad av bårhuset på Karolinska sjukhuset – det var köbildning också då – och den kom till stånd.

Jag tror att jag med detta har besvarat alla frågor som riktats till mig. Jag tycker att vi nu skall sluta att skylla på varandra och i stället försöka ägna vår kraft och tid åt att få verksamheten på fötter igen. Jag oroas av socialministerns uttalande om att man skall tänka och överväga. Den 1 april är, t.ex., ett ödesdatum för rättsläkarstationen i Stockholm. Man har redan passerat gränsen i Göteborg och, som jag tror också i Lund.

Anf. 23 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Också jag skall naturligtvis vara artig och hälsa socialministern välkommen i hans nya värv. Jag menar ingenting annat. Jag hoppas på ett fruktbart samarbete, även om vi tydligen kan ha olika meningar i just den här frågan.

Jag undrar ändå över hur det är med ansvaret för olika saker. Det är klart att regeringen tar ett övergripande ansvar när den säger att kostnaderna inte får öka. Jag förstår att rättsläkarstationerna inte kan gå med vinst och att de inte kan ta betalt för de uppgifter som de utför. Men det skulle inte förvåna mig om det i socialstyrelsens förslag ingår t.ex. att man skall ta betalt av rikspolisstyrelsen, av begravningsentreprenörer o.d. Det är den typen av förändringar som hela tiden pressas fram under uttalanden av att ingenting får kosta pengar. Det innebär att pengar skall skyfflas runt från den ena statliga myndigheten till den andra. Så länge man skyfflar dem från privata intressenter till staten tycker jag att det är acceptabelt, men att upprätthålla en väldig administration för att skyffla pengar från den ena myndigheten till den andra för att hålla ett budgettak som satts på grundval av ett skrivbordstänkande är inte bra.

Men nu har socialministern här hört många kloka ord om varför den rättsmedicinska verksamheten är så viktig och nödvändig. Jag tror inte att rättsverksamheten i vår värld ramlar samman utan den – det finns väl kunniga människor också utanför våra gränser – men visst är den viktig, och en samlad erfarenhet vittnar om detta. Det är beklämmande när det kommer skrivbordsprodukter som går ut på att det skall sparas pengar, utan att man har

diskuterat med den berörda personalen vilka konsekvenser det skulle få. När alla som arbetar inom det här området säger att kompetensen går förlorad, är det en riktig bedömning. Jag tror inte att de hänger kvar i sina arbeten av ren nostalgi – så roligt tror jag faktiskt inte att det är att jobba med dessa svåra frågor. När dessutom andra läkare, t.ex. inom primärvården, säger att det är fullständigt omöjligt att de skall kunna ta på sig dessa arbetsuppgifter och att de inte har kunskapen och kompetensen för det – vare sig det gäller obduktioner eller fastställande av skador av sexuella övergrepp och liknande – måste vi ta det till oss. Jag anser att också en minister måste kunna göra det.

Nu har vi i alla fall fått höra att socialstyrelsen har lagt fram förslag till åtgärder som också rymmer anslagsåskanden. Det hade varit trevligt att då också få höra litet mer om storleksordningen på dessa. Även om jag har full förståelse för att det inte går att bestämma sig från fredag till tisdag, tror jag att det är nödvändigt för dem som nu arbetar inom verksamheten att snabbt få besked om huruvida de har någonting att förvänta sig över huvudet taget, om det är någon idé för dem att t.ex. stanna kvar tre månader till på ett korttidsvikariat, eller om de skall ge upp. Jag tycker att det är ett anständigt krav att man åtminstone så långt ger ett besked.

Anf. 24 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Socialministern förnekar att han försöker skjuta ansvaret nedåt, men sedan fortsätter han med att göra just det. Han säger att socialstyrelsen har försyndat sig i det förflutna och pekar t.o.m. på vad som kan ha hänt så långt tillbaka i tiden som i början av 80-talet. Han hänvisar också till den skrivelse som socialstyrelsen utfärdade i förra veckan. Jag vill påminna om att den skrivelsen är resultatet av ett uppdrag från regeringen att undersöka vad som kan göras inom ramen för resurser som är mindre än vad socialstyrelsen anser vara motiverat.

Socialstyrelsen har ju i ett antal anslagsframställningar pekat på de stora problemen i verksamheten och begärt ökade resurser. Så sent som i höstas begärde socialstyrelsen att få göra överskridanden för att kunna klara verksamheten på en nivå som man ansåg rimlig. Först sedan man fått nej på den punkten har man på uppmaning av regeringen undersökt hur man skall hantera den alltför begränsade ram som man då var hänvisad till att arbeta med.

Jag tycker alltså inte att statsrådet skall ta den senaste framställningen från socialstyrelsen till intäkt för att säga att man på den kanten anser att det går att lösa problemen med mindre resurser. Socialstyrelsens verkliga uppfattning är en annan. Jag vill en gång till mycket allvarligt understryka – vilket socialstyrelsen gör i sitt senaste brev – att det är bråttom och att det behövs snara åtgärder. En av de punkter som föreslås i den senaste rapporten från socialstyrelsen gäller besked till stationerna om personalförändringar och budget för 1988/89 och 1989/90, alltså också besked beträffande budgeten för innevarande verksamhetsår. Jag hoppas att socialministern efter denna debatt agerar snabbt i denna fråga för att se till att de akuta problemen under innevarande budgetår kan lösas.

Jag uppfattar det vidare som en positiv maning från socialministern när han

säger att riksdagen skall ta sitt ansvar. Vi skall i socialutskottet redan på torsdag behandla frågan om rättsmedicinen, och jag hoppas att jag får uppfatta socialministerns uttalanden så att han skulle välkomna om riksdagen tog ansvar för att se till att verksamheten får en för rättssäkerheten rimlig nivå.

Talmannen anmälde att Anita Stenberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 25 Socialminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Låt mig bara ägna ett par ord till åt frågan om var ansvaret ligger.

Regeringen skall naturligtvis ta ansvar för att bereda de framställningar som myndigheterna kommer in med. Givetvis skall regeringen också kunna ta ställning till eventuella framställningar om anslagsökningar eller anslagsöverskridanden. Men regeringen skall framför allt ha en mening om, på grundval av det utredningsmaterial man får in, hur verksamheten på litet längre sikt skall bedrivas. Däremot bör den löpande verksamheten vara myndighetens ansvar, och det är klart att det kan vara litet diskutabelt och diffust ibland var gränsen går mellan vad som är löpande verksamhet och vad som hänger ihop med en diskussion om framtida verksamhet. Men någonstans där bör man i varje fall kunna finna en fördelning av ansvaret som är rimlig och som gör att det hela kan fungera.

Jag menar alltså att för de akuta problemen är socialstyrelsen den ansvariga myndigheten. Det är socialstyrelsen som skall se till att verksamheten fungerar i dagsläget. Men jag skulle gärna vilja belysa svårigheterna därvidlag, utan att jag alls har diskuterat frågorna så länge som socialutskottets ledamöter har haft tillfälle att göra.

Karin Israelsson sade i ett tidigare inlägg att det är självklart att det här inte kan vara en verksamhet som rikspolisstyrelsen skall vara ansvarig myndighet för. Det har ju ingått i de tidigare diskussionerna som ett alternativ. Jag har i dag fått i min hand en skrivelse, dagtecknad den 8 februari – alltså i mitten av förra veckan – där samtliga föreståndare för rättsläkarstationerna skriver att de har haft ett möte med företrädare för rikspolisstyrelsen. Där framförde vi, skriver de, "som vår eniga och bestämda uppfattning att rättsläkarväsendet tillsammans med statens rättskemiska laboratorium och statens kriminaltekniska laboratorium borde inordnas under rikspolisstyrelsen på det sätt som föreslagits av RRK:utredningen".

Jag är inte ute efter att gå i polemik med Karin Israelsson på denna punkt, för jag förstår att man kan ha delade meningar om den här saken också. Men om samtliga föreståndare för de ifrågavarande institutionerna så sent som i förra veckan uttalade som sin enhälliga mening att de vill att institutionerna skall inordnas under rikspolisstyrelsen, så är det i varje fall för mig inte självklart att inte rikspolisstyrelsen skulle vara en tänkbar myndighet. Det hänger återigen ihop inte bara med anslagsfrågor, inte bara med den akuta situationen, utan det är också fråga om hurdan organisationen skall vara i framtiden. Detta måste regeringen förbehålla sig rätten att få fundera på ytterligare en tid på grundval av det material vi nu har fått.

Prot. 1988/89:66.
14 februari 1989

Meddelande om interpellationer

Talmannen anmälde att Karin Israelsson, Gudrun Schyman och Barbro Westerholm anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1988/89:84 om ändrad beslutsordning för hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd

5 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 10 februari

1988/89:120 av *Olle Östrand* (s) till arbetsmarknadsministern om regionalpolitiska insatser i skogslänen:

Det ekonomiska läget i Sverige är gott. Det visar sig bl.a. i en betydande investeringsvilja i näringslivet. Industriinvesteringarna ökade under 1987 med ca 13 % och 1988 med preliminärt beräknat ca 10 %. Den högkonjunktur som rått under de senaste åren har i större utsträckning än i tidigare högkonjunkturer gett positiva effekter även i stödområdena. Investeringsviljan, sysselsättningsläget och arbetslöshetssituationen är just nu bättre än på länge i skogslänen. Detta är oerhört positivt för en region som gått kraftgång i många år.

Om den nuvarande ovanligt positiva situationen i skogslänen skall bli bestående, krävs det dock omfattande investeringar såväl i infrastrukturer som i näringslivets produktionsapparat. Investeringarna i infrastrukturen kräver politiska beslut, som jag utgår ifrån att regeringen och riksdagen är beredda att ta. Det är nödvändigt om vi skall leva upp till målen för regionalpolitiken.

När det gäller investeringarna i näringslivet i skogslänen finns det fortfarande en stor investeringsvilja. Det gäller för statsmakterna att skapa förutsättningar, så att denna investeringsvilja verkligen också leder till konkreta investeringar.

Det regionalpolitiska stödet i form av lokaliseringsbidrag, lokaliseringslån, sysselsättningsstöd etc. har stor betydelse för näringslivets investeringar i stödområdena. Under de senaste fem åren har stöd beviljats till investeringar som beräknats leda till drygt 20 000 nya jobb.

Om de investeringsplaner som nu finns kunde genomföras, skulle resultatet i form av nya jobb kunna bli ännu bättre under de närmaste åren. Emellertid är anslaget för lokaliseringsbidrag ett reservationsanslag. Med den stora investeringsvilja som nu finns kommer inte medlen att räcka till för

alla bra investeringsprojekt. Därför måste det fram nya medel.

Det är nödvändigt för skogslänens framtida utveckling att utnyttja det tillfälle som nu finns att öka investeringarna i näringslivet, bygga ut och modernisera produktionsapparaten och därmed skapa nya jobb. Det vore ett våldsamt samhällsekonomiskt slöseri att med utgångspunkt i ett snävt budgetekonomiskt tänkande hoppas att investeringarna kommer till stånd även utan stöd. Förutsättningarna för att bedriva näringslivsverksamhet är sämre i stödområdena än i övriga landet. Det är därför det regionalpolitiska stödet har kommit till. Därför måste det också vara regeringens skyldighet att se till att det finns regionalpolitiska medel, så att de planerade investeringarna kommer till stånd. Det finns nu en möjlighet att få en rejäl förstärkning av näringslivet i stödområdena – detta tillfälle bör utnyttjas.

I dagens läge är det kris i tillgången på regionalpolitiska medel. Statens industriverk har ansökningar inne med begäran om stöd på mer än 400 milj. kr. Till följd av den kraftiga efterfrågan hittills under budgetåret har industriverket behandlat fler och större ansökningar än vanligt.

SIND:s disponibla medel räcker bara till en mindre del av de ansökningar som finns – man har börjat ransonera kraftigt bland projekten och har också sagt nej till bra projekt på grund av brist på medel. Även om inte alla ansökningar bör bifallas rätt upp och ner, är det uppenbart att behovet av medel hos statens industriverk är långt större än tillgången. Samma är förhållandet i flera av Norrlandslänen och också, såvitt jag förstår, på arbetsmarknadsdepartementet.

Arbetsmarknadsutskottet har uppmärksammat regeringen på dessa förhållanden – men besked brådskar.

Med hänvisning till det anförda vill jag till arbetsmarknadsminister Ingela Thalén ställa följande fråga:

Är arbetsmarknadsministern beredd att lägga fram förslag om ytterligare regionalpolitiska medel, så att investeringskonjunkturen i skogslänen kan utnyttjas till den uppbyggnad av näringslivet som så väl behövs i dessa län?

1988/89:121 av *Pär Granstedt* (c) till justitieministern om ungdomsgängsbrottsligheten:

Våldet bland ungdomar är ett allvarligt socialt miljöproblem i Stockholm. Enskilda människor riskerar att bli nedslagna på öppen gata utan rimlig anledning. Många fler upplever en otrygghet som är ett problem i sig. Särskilt äldre människor känner sig förhindrade att använda tunnelbanan kvällstid och att röra sig i vissa delar av staden.

De ungdomsgäng som bildats innebär också en skadlig miljö för ungdomarna själva. Antalet ungdomar som är pådrivande för våldshandlingar bedöms vara mycket begränsat. Men stora grupper av andra ungdomar dras med och kan lockas in i ett kriminellt beteende. Accepterande av våld blir en del av en livsstil.

Kampen mot ungdomsvåldet måste vara en utomordentligt viktig uppgift för alla berörda parter. Förra sommaren gjordes betydande och anmärkningsvärt framgångsrika insatser från sociala myndigheter, polis och ideella organisationer för att begränsa våldet. Diskussioner pågår nu om likartade och utvidgade insatser detta år.

I stor utsträckning är det givetvis lokala och regionala myndigheter som har ansvaret. Men det centrala statliga ansvaret är också betydande. Bl.a. är det nödvändigt att polisen har tillräckliga personella resurser. En verksam insats från polisens sida kan inte bygga på punktinsatser utan kräver ett långsiktigt och tålmodigt kontaktarbete. De polisresurser som nu finns tillgängliga t.ex. i centrala Stockholm är långtifrån tillräckliga för detta. Det är också nödvändigt att det finns påföljds- och behandlingsmöjligheter, så att gripna ungdomar inte omedelbart återvänder till sin gamla miljö. Vidare är det viktigt att se till att organisationer som arbetar med den berörda gruppen ungdomar, t.ex. Fryshuset, får tillräckliga resurser.

Med hänvisning till vad jag anfört ber jag att få ställa följande frågor till justitieministern:

1. Kommer regeringen att tillse att polisen i Stockholm får tillräckliga resurser för att klara kampen mot ungdomsväldet?
2. Är statsrådet beredd att ta initiativ för att säkerställa påföljds- och behandlingsmöjligheter, som gör att gripna ungdomar inte omedelbart återvänder till sin ursprungliga miljö?
3. Är statsrådet beredd att medverka till att organisationer som på ideell basis arbetar med den aktuella gruppen ungdomar får förbättrade resurser?

den 13 februari

1988/89:122 av *Hans Göran Franck* (s) till utrikesministern om de irakiska flyktingarnas situation i Turkiet:

Ca 40 000 irakiska flyktingar, som sedan augusti–september 1988 befinner sig i Turkiet, lever under mycket svåra förhållanden i tre olika flyktingläger. De är inte erkända som politiska flyktingar. UNHCR har visserligen kunnat besöka lägren, men har hitintills vägrats att medverka och ta ansvar i flyktingmottagandet.

De turkiska myndigheterna sköter hela flyktingmottagandet i egen regi.

Inte heller frivilligorganisationer, exempelvis Röda korset och Rädda barnen, har tillåtits att bidra med sina materiella hjälpsändningar och sin medverkan på annat sätt.

De förhandlingar som förekommit har i skrivande stund ännu inte lett till något resultat.

Under ett veckolångt besök i Turkiet tillsammans med svenska och danska parlamentariker kunde jag konstatera att flyktingarnas belägenhet är mycket allvarlig. Flyktingarnas rörelsefrihet är starkt beskuren. De kan endast lämna de tagtrådsomgärdade och militärbevakade lägren efter tillstånd, vilket beviljas i mycket liten utsträckning. Flyktingarna saknar sysselsättning och barnen får ingen utbildning. De sanitära förhållandena är bristfälliga.

Kölden är mycket svår, särskilt i det nordligast belägna lägret i Mus, där temperaturen vid vårt besök uppgick till -28° nattetid. De hus som flyktingarna bebor är halvfärdiga och dåligt isolerade. Vatten och elektricitet fungerar dåligt. Lägret borde snarast läggas ned och de dåligt utrustade

flyktingarna, som är ovana vid rådande temperaturförhållanden, borde förflyttas till andra trakter. De som bor i tält i flyktinglägret i Mardin har det trots allt bättre.

Värst för flyktingarna är enligt deras egna berättelser ovissheten om framtiden. Även sådana lösningar har blockerats på grund av de turkiska myndigheternas negativa hållning till lösningar, som tillämpas i andra flyktingsammanhang av UNHCR.

Inga irakiska flyktingar vill under motsvarande förhållanden återvända till hemlandet, där de utsatts för allvarliga övergrepp bl.a., enligt uppgifter jag fick av flyktingar, med giftgas.

Den irakiska gränsen är numera ytterst strängt bevakad och i praktiken stängd för nya flyktingar. I annat fall skulle säkerligen nya flyktingströmmar sättas i rörelse på grund av den politiska förföljelse som råder i Irak.

Den stora majoriteten av irakiska flyktingar är kurder. De lever i turkiska provinser där det råder undantagstillstånd och där den kurdiska befolkningens rättigheter i fråga om arbete, kultur, språk, undervisning m.m. är starkt beskurna eller inte existerande.

Svårigheterna att i rådande situation uppnå en varaktig lösning är mycket påtaglig. Samtidigt förekommer allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna i allmänhet i Turkiet och i de östra provinserna i synnerhet. Detta gäller bl.a. de fackliga fri- och rättigheterna, den utbredda förekomsten av tortyr, den betydande omfattningen av nya politiska rättegångar och förbuden för turkar att återvända till hemlandet.

På grund av det anförda vill jag ställa följande frågor till utrikesminister Sten Andersson:

1. Hur bedömer regeringen den nuvarande situationen för den kurdiska minoriteten i Irak, och vilka åtgärder kan vidtas för att ge den ett skydd mot övergrepp?
2. Vilka åtgärder anser regeringen vara növändiga för att förbättra de irakiska flyktingarnas situation i Turkiet?
3. Vilken beredskap har Sverige för att genom UNHCR och på annat sätt hjälpa de irakiska flyktingarna?
4. Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för respekten för de mänskliga rättigheterna i Turkiet och särskilt för den utsatta kurdiska befolkningen?

1988/89:123 av *Carl Frick* (mp) till statsministern om sambandet mellan miljöpolitik och skattepolitik:

I maj 1988 fattade riksdagen beslut om den framtida miljöpolitiken. I denna ingick bland mycket annat att koldioxidutsläppen inte skulle tillåtas att öka i framtiden. Vi är mitt i framtiden, och den avgörs av de beslut som vi tar nu.

Samtidigt pågår på regeringens direktiv utredningar om ny beskattning inom kommittén för indirekta skatter (KIS). I arbetet ingår att man vill införa moms på energi tillsammans med sänkta punktskatter. Enligt utredarna i kommittén kommer detta att leda till att förbrukningen av olja, kol, naturgas och elektricitet ökar. Inhemska förnybara energikällor missgynnas.

En momsbeläggning av energin i samband med avveckling av kärnkraften måste rimligen leda till att det tillkommande elkraftsbehovet måste genere-

ras med hjälp av fossila bränslen. De fossila bränslena tillför atmosfären ny koldioxid, och det var det som riksdagen beslutade att de inte skulle få göra. Det är naturligt att industrin inte tror på regeringens löfte att kärnkraften skall börja avvecklas år 1995.

Regeringens direktiv strider emot riksdagens beslut i våras.

Bilismen är en av våra allra största föroreningskällor och förorsakar stora miljöskador, kombinerat med stort mänskligt lidande på grund av de många trafikolyckorna. De ökar nu kraftigt. Samhällsekonomiskt är bilismen dyr. De sammanlagda samhällskostnaderna ligger på ca 20 000 milj. kr. per år. Bilismen är en av våra allra största förbrukare av fossila bränslen. För att kunna klara de av riksdagen uppsatta målen för begränsning av koldioxidutsläppen måste det ske stora förändringar i vårt sätt att transportera människor och gods. Utredarna inom KIS föreslår att också persontransporter skall momsbeläggas. Det medför att de kollektiva transporterna kommer att missgynnas. Speciellt märkligt är det att kommittén inte behandlar frågan om att beskatta flygbränslet. Av någon anledning är det obeskattat. På detta sätt kommer flyget som per passagerarkilometer är det mest miljöförstörande transportsättet att gynnas ytterligare.

Återigen ser vi hur regeringens direktiv står i dålig samklang med de redovisade miljöambitionerna.

För att komma till rätta med våra miljöproblem måste vi minska den materiella förbrukningen i samhället och då främst förbrukningen av icke förnybara resurser. Därför måste vi med kraft verka för att minska användningen av fossila bränslen och se till att vi effektiviserar deras användning.

De av kommittén framlagda förslagen ökar slöseriet och bidrar inte till att effektivisera energianvändningen.

Jag är utomordentligt bestört över det sätt på vilket regeringen agerar i dessa frågor. Det sades på fullt allvar under valrörelsen att det var viktigt att politikerna tar människors oro för miljöförstöringen på allvar.

Det sätt på vilket regeringen agerar tyder på att den inte tar människors berättigade oro på allvar. Regeringen handlar som om den ingenting har lärt av alla de rapporter som har kommit om vår situation och hur den håller på att urarta.

Jag skulle vilja att statsministern redogjorde för hur han tänker se till att det finns en synkronisering mellan de beslut som riksdagen har fattat och de utredningsdirektiv och de resultat som nu framkommer i KIS-arbetet och hur ändrade direktiv skulle kunna utformas, så att vi får ett skattesystem som gynnar energihushållning och effektiv användning av energiråvaror.

1988/89:124 av *Carl Frick* (mp) till miljö- och energiministern om oljeprospekteringen i Östersjön:

Östersjön är ett känsligt hav, som är utsatt för omfattande miljöstörningar dels från Sverige, dels från de andra länderna runt Östersjön. Redan 1977 konstaterade energikommisionen att Östersjön är speciellt känslig för oljeföroreningar och har de sämsta förutsättningar att återhämta sig från en olycka. Den mycket långsamma vattenomsättningen och den låga syrehalten

leder till en mycket dålig nedbrytning av t.ex. olja.

Brundtland-rapporten. Vår gemensamma framtid, uttalade principen att inga utsläpp skall tillåtas förrän man kan bevisa att de är oskadliga.

Nu uppstår den självklara frågan om regeringen och alla dess miljöorgan med lagar och förordningar i ryggen kan garantera att de oundvikliga oljeutsläppen är oskadliga. Om så inte är fallet vore det av intresse att få ta del av de grunder på vilka regeringen har givit tillstånd till att prospektera olja i Östersjön.

Få låter sig i dag luras av att det bara rör sig om prospektering. Om företag har lagt ner stora belopp på prospektering, måste den för dem givna förutsättningen vara att de får starta utvinning, om mängderna är ekonomiskt gynnsamma.

Med de erfarenheter som finns runt om i världen att mycket avancerad teknik kan fungera dåligt ihop med människor, måste vi förutse många allvarliga oljeolyckor i Östersjön den dag som oljeutvinning börjar. Oljekatastrofer i detta känsliga innanhav medför stor risk för att ett viktigt fiske slås ut och att en del av Gotlands näringsliv får det mycket svårt. Ett förlorat fiske innebär att vi kommer att gå miste om ett fint livsmedel.

Jag skulle vilja att miljö- och energiministern redogjorde för:

Varför regeringen tillåter oljeprospektering i ett så känsligt hav som Östersjön.

Varför regeringen inte arbetar för att förhindra vidare nedsmutsning av Östersjön.

Varför regeringen inte mera vårdar vårt behov av god och närande fisk.

Varför regeringen inte arbetar för att vi skall kunna bibehålla en fungerande fiskenäring på Gotland.

1988/89:125 av *Birger Schlaug* (mp) till kommunikationsministern om åtgärder för att minska biltrafiken:

Den 19 januari redogjorde kommunikationsminister Hultström för regeringens syn på bilismen och den miljöförstöring denna leder till.

Bilismen ökar med 5 % årligen. Detta spräcker alla försök att nå de mål riksdag och regering har satt upp när det gäller utsläpp av kväveoxid och koldioxid.

Den dåvarande kommunikationsministern redogjorde för regeringens nya syn på bilismen och gjorde ett sensationellt utspel som gått massmedia förbi. Ministern hävdade nämligen att regeringens nya vilja är att minska bilismen! Den nya linjen är att betrakta som sensationell och har också ingett mycket hopp när det gäller konkreta beslut.

När regeringsrätten stoppade motorvägshygget på västkusten var vi många som tog för givet att regeringen skulle ta chansen och visa sin nya inställning i praktisk handling.

Jag vill ställa följande frågor till den nye kommunikationsministern:

Hur tänker regeringen gå till väga för att minska bilismen?

Vilken procentuell nedgång riktar regeringen in sig på?

Vilka tidsgränser gäller?

Meddelande om frågor

1988/89:126 av *Anna Wohlin-Andersson* (c) till kommunikationsministern om den svenska kustsjöfartsflottan:

För att förbättra de svenska rederiernas konkurrenskraft fattade riksdagen under 1988 två betydelsefulla beslut som lyfter totalt 550 milj. kr. från rederiernas börda. Avsikten med besluten var främst att stödja och bevara en svensk närsjöfartsflotta. Såväl regering som riksdag ansåg att Sverige av sysselsättnings-, beredskaps- och trafikpolitiska skäl är i stort behov av svensk kustsjöfart.

Regeringens i dagarna fattade beslut att låta fartyg registrerade i de danska och norska lågkostnadsregistren fritt konkurrera i svensk kustfart innebär ett mycket starkt hot mot den svenska närsjöfartsflottan. Stora delar av den riskerar att bli utslagen. Regeringen undanröjer i ett enda slag konkurrenskraften och framtidsmöjligheterna för den svenska kustsjöfart alla förut varit eniga om vikten av att bevara.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga kommunikationsministern:

1. Anser statsrådet att det fortfarande är viktigt för Sverige att ha en svensk kustsjöfartsflotta?
2. Vad avser statsrådet göra för att förhindra den utslagning av den återstående svenska kustsjöfartsflottan som kan bli resultatet av regeringens ovan omtalade beslut?

6 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 13 februari

1988/89:435 av *Jerry Martinger* (m) till justitieministern om innebörden av visst uttalande om polisens resurser:

I TV 2:s nyhetsprogram Rapport torsdagen den 9 februari uttalade justitieministern följande:

”Polisen *har* resurser. Frågan är hur polisen använder sina resurser. Det är en prioriteringsfråga.”

Justitieministerns uttalande har mötts av stark kritik inom polisen, som anser sig vara kraftigt underbemannad.

Med anledning härav får jag ställa följande fråga:

På vilka omständigheter grundar justitieministern sitt uttalande?

1988/89:436 av *Göran Åstrand* (m) till bostadsministern om fastighetstaxeringen:

Är de rykten korrekta som säger att det för närvarande inom regeringskansliet förbereds förslag som skall leda till höjda taxeringsvärden och därmed högre fastighetsskatt och väsentligt höjda hyror?

1988/89:437 av *Birger Schlaug* (mp) till kommunikationsministern om motorvägsbygget på västkusten:

Den 19 januari berättade kommunikationsminister Hulterström i en frågedebatt med undertecknad att regeringens nya linje var att bilismen skulle minska, dvs. regeringen markerade en ny viljeinriktning som är att betrakta som sensationell och mycket glädjande.

Regeringens beslut att nu köra över miljöopinionen när det gäller motorvägen genom Bratteforsåns dalgång visar än en gång att regeringen hycklar och ägnar sig åt tomma pratfraser och floskler.

På vilket sätt anser regeringen att motorvägsbygget påverkar bilismens omfång?

1988/89:438 av *Birger Schlaug* (mp) till miljö- och energiministern om kväveoxidutsläppen vid ökad biltrafik på västkusten:

Kväveoxidutsläppen skall, enligt riksdagsbeslut, minska med 30 % fram till 1995. Koldioxidutsläppen skall, enligt riksdagsbeslut, inte öka.

Regeringen har deklarerat att bilismen skall minska. Miljöminister Dahl har hävdad att miljöfrågorna är DEN STORA FRÅGAN. Och den stora utmaningen.

Hur ämnar regeringen behandla motorvägen på västkusten för att riksdagsbeslut och regeringsuttalande skall kunna förverkligas?

1988/89:439 av *Claes Roxbergh* (mp) till kommunikationsministern om motorvägsbygget i Bohuslän:

Nu genomför regeringen sin s.k. miljöpolitik genom att fortsätta motorvägsbygget genom Bohuslän. Detta kommer att leda till ökade utsläpp i en redan drabbad region.

Kommunikationsministern och regeringen åsidosätter hela naturresurslagen, eftersom man fattat beslut om att fortsätta motorvägsbygget genom Bratteforsåns dalgång. Den nuvarande vägsträckningen är helt oacceptabel, eftersom Bratteforsåns dalgång är förklarad riksintressant. Därför borde regeringen uppdra åt vägverket att ta fram ett förslag på ny vägsträckning i samråd med den lokala SNF-avdelningen och remittera detta till berörda instanser. I avvaktan på detta måste naturligtvis motorvägsbygget stoppas. De två alternativa förslagen som redan finns är helt oacceptabla.

Är kommunikationsministern beredd att uppdra åt vägverket att ta fram förslag på ny vägsträckning?

1988/89:440 av *Lars Ernestam* (fp) till jordbruksministern om metoderna vid säljakt:

De brutala metoder som används i jakten på sälar har nyligen väckt stor uppmärksamhet.

En liknande hänsynslöshet avspeglas även i andra fall, t.ex. i valfångst.

Kritik kan i dessa och liknande sammanhang riktas mot flera länder, inte

Prot. 1988/89:66
14 februari 1989

Meddelande om frågor

bara Norge. Likafullt bör den svenska regeringen utnyttja de möjligheter som de nära relationerna mellan Sverige och Norge erbjuder att påverka den norska regeringens inställning.

Med hänvisning till ovanstående vill jag fråga jordbruksministern:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att i samarbetet med Norge verka för ett stopp för de brutala metoder som används i jakten på sälar?

1988/89:441 av *Lars Werner* (vpk) till försvarsministern om en politisk haverikommission för JAS-projektet:

Är statsrådet beredd, mot bakgrund av den långa diskussionen om JAS-projektets ekonomiska förutsättningar och det uppseendeväckande haveriet med Gripen, att tillsätta en politisk haverikommission, som inte begränsar sig till att enbart diskutera utan också tar hänsyn till de ekonomiska och andra tekniska förutsättningarna för detta projekts genomförande?

1988/89:442 av *Margó Ingvardsson* (vpk) till utbildningsministern om jazzklubben Fasching:

Jazzklubben Fasching i Stockholm riskerar att gå i konkurs på grund av en akut ekonomisk kris. Fasching är inte bara en Stockholmsangelägenhet. Den är en nationalscen för jazzmusiken och har också blivit ett internationellt begrepp.

Staten betalar nu ett bidrag till Fasching som motsvarar ca en tredjedel av det bidrag som Stockholms kommun betalar.

Jag vill därför fråga statsrådet om det inte är rimligt att staten tar ett större kostnadsansvar för att förhindra att Fasching läggs ner.

den 14 februari

1988/89:443 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till kommunikationsministern om konkurrens på flyglinjen Sturup–Bromma/Arlanda:

Flygbolaget Malmö Aviation AB önskar erhålla tillstånd att starta en reguljär flyglinje mellan Sturup och Bromma. Det handlar om fyra dagliga tur- och returesor med start om sex månader. Aktuellt flygplan tar 100 passagerare och bullernivån är låg.

Enligt bolaget räknar man med att kunna sänka biljettpriset 25 % jämfört med SAS-linjen Sturup–Arlanda. Uppgifter i pressen tyder på att statens pris- och konkurrensverk (SPK) anser det vara bra att SAS och Linjeflyg får konkurrens på vissa flyglinjer. På det viset tvingas bolagen hålla nere biljettpiserna, enligt SPK.

Är statsrådet beredd vidta åtgärder så att flygbolag, utöver SAS, får möjlighet att konkurrera på linjen Sturup–Bromma/Arlanda?

1988/89:444 av *Håkan Holmberg* (fp) till utrikesministern om Wisla-projektet i Polen:

Den polska floden Wisla (Weichsel) tillhör jordens mest förorenade vattendrag. De till stor del helt orenade utsläppen i floden från städer, industrianläggningar m.m. har en påverkan på Östersjöns känsliga ekosystem som berör också svenska miljöintressen.

I de nu alltmer intensiva diskussionerna kring möjligheterna att utifrån bidra till att stoppa den pågående miljöförstörelsen i Polen har en rening av floden Wisla naturligt nog fått en central plats. Ett svenskt åtgärdsprogram, det s.k. Wisla-projektet, har också utarbetats och mottagits med mycket stort intresse i såväl Polen och Sverige som i andra länder.

Från svenska miljöorganisationer har förslag framförts om att exportkreditnämndens stora obetalda fordringar på Polen skulle kunna utnyttjas för finansieringen genom ett s.k. skuldbytesförfarande (debt for nature swap) av det slag som sedan några år förekommit i andra delar av världen.

Mot bakgrund av utrikesministerns besök i Polen nyligen och de pressuttalanden som därvid gjorts, vill jag ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att främja Wisla-projektet och andra miljöåtgärder i Polen med utnyttjande av bl.a. svenska kreditfordringar?

1988/89:445 av *Roy Ottosson* (mp) till utrikesministern om metoderna vid säljakt i Norge:

Programmet Miljöbilder i TV 2 visade i vecka 6 ett program om norsk säljfångst på Västisen.

Fångstmetoderna visade sig strida mot norsk lag på en rad punkter. Djurplågeri var uppenbart. Det visade sig att skinnen gick till främst västeuropeiska länder, EG:s importförbud till trots. Det visades också att veckogamla sälungar dödades, och deras skinn såldes (s.k. white-coat och blueback), trots att den norska offentliga statistiken redovisade 0 sådana skinn.

Programmet visade också att sälarnas situation på såväl Öst- som Västisen är alltmer prekär. Sälinvasionen i Nordnorge förra sommaren var sannolikt ett tecken på utfiskning av bl.a. lodda i Barents hav.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga till utrikesministern:

Vad avser svenska regeringen göra för att få stopp på den norska säljakten?

1988/89:446 av *Pär Granstedt* (c) till utrikesministern om användningen av bioteknik för militära syften:

Överbefälhavaren skriver i FMI 2000 bl.a.: "Användningen av kemiska stridsmedel kan vara stridsekonomiskt lönsamt -- Möjligheterna att utveckla biologiska stridsmedel för förtäckt användning har ökat med gentekniken."

Stridsmedel som utvecklas med hjälp av bioteknik är förhållandevis billiga, små och lätta att transportera. I mängden av smittämnen kan man välja det mest lämpade för sitt syfte. Det kan vara verksamt för sabotage av speciellt känsliga funktioner i samhället. I ÖCB:s sårbarhetsstudie konstater-

ras att vattensystemen i storstäderna är en sådan sårbar funktion.

Många länder använder bioteknik för att undersöka hur man kan skydda sig mot biologisk krigföring, men skyddsforskningen kan gömma forskning för offensiva syften. Konventionen om förbud mot biologiska stridsmedel saknar en effektiv kontrollfunktion.

Jag vill mot denna bakgrund fråga utrikesministern:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att förhindra att biotekniken utnyttjas för offensiva militära syften?

1988/89:447 av *Ingbritt Irhammar* (c) till utrikesministern om de irakiska flyktingarnas situation i Turkiet:

Över 37 000 kurdiska flyktingar från Irak lever under oacceptabla förhållanden i Turkiet. Flyktingarna är uppdelade i tre läger, som alla är omhändertagna med taggrådsstängsel och bevakade av beväpnad militär och polis. Särskilda tillstånd krävs för att vid speciella händelser, såsom t.ex. allvarlig sjukdom, få lämna lägren. Flyktingarna lever därför såsom i ett fängelse, utan möjlighet till frihet, arbete, meningsfull sysselsättning eller undervisning för barnen, m.m.

I lägret som finns i Mus är situationen i dag helt oacceptabel. Om förhållandena där inte snabbt förändras radikalt kommer flera flyktingar, främst barn, att lida ytterligare nöd. Jag befarar ökad barnadödlighet och allvarliga sjukdomstillstånd.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga utrikesministern:

Ämnar regeringen vidta några åtgärder för att söka påverka Turkiet att förbättra förhållandena för de kurdiska flyktingarna från Irak?

1988/89:448 av *Ingbritt Irhammar* (c) till jordbruksministern om metoderna vid säljakt:

Avser regeringen ta några initiativ inom det nordiska samarbetets ram för att i anledning av den nu intensiva debatten åstadkomma en etiskt mera invändningsfri säljakt?

1988/89:449 av *Sven-Olof Petersson* (c) till jordbruksministern om genmanipulerad raps:

DNA-hybrid-delegationen beslöt vid sitt senaste sammanträde att för sin del godkänna frisläppande av genmanipulerad vårraps. Som beslutsfattare måste vi ställa stora krav på vetenskaplig helhetssyn och bevisföring. Ju kraftfullare teknik man arbetar med, desto starkare krav på riskanalys måste ställas. I avvaktan på en reglering av detta område bör naturen skonas från gentekniska experiment. Någon omfattande riskanalys föregick inte delegationens yttrande. Beslutet kan få stor principiell betydelse.

Jag vill mot denna bakgrund fråga jordbruksministern:

Är regeringen beredd att pröva framställningen från Hilleslöv om frisläppande av genmanipulerad raps?

1988/89:450 av *Viola Claesson* (vpk) till kommunikationsministern om miljökraven vid motorvägsbyggen:

Almarna i Kungsträdgården i Stockholm blev riksbekanta när en mycket stark opinion samlades för att rädda dem från stadsplanernas ödeläggelse. I Göteborg lyckades senare en liknande miljöengagerad folkaktion stoppa planerna på ett jättegarage vid Kungstorget. På 60- och 70-talen fanns det ingen naturresurslag. Däremot visade de folkvalda en viss mottaglighet för kraftfulla miljömanifestationer.

I dag finns det en naturresurslag, som riksdagen beslutat om i stor enighet. Kunskapen och engagemanget till skydd för miljön har ökat hos breda folklager. Därför har kampen för att rädda Bohusläns natur och Bratteforsåns dalgång undan skövling och motorvägsbygge blivit en riksangelägenhet för så många människor.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern:

Anser regeringen att naturresurslagen inte skall tillämpas när det gäller motorvägsbyggen eller är utbyggnaden av E 6-an ett specialfall?

1988/89:451 av *Bertil Måbrink* (vpk) till utrikesministern om respekten för de mänskliga rättigheterna i Peru:

I många diktaturländer – inte minst i Latinamerika – förekommer "försvinnanden", tortyr och godtyckliga avrättningar av politiska motståndare. Men också i länder med en formellt folkvald regering är detta tyvärr mer eller mindre dagliga inslag.

Peru är ett av dessa länder. Under 1988 "försvann" över 200 personer.

För kort tid sedan arresterades framstående ledare för gerillarörelsen Tupamaros. Vidare gjorde polis och militär razzia hos Perus bondeorganisation och bortförde ledande personer. Några av dem är "försvunna". De som erkänts som fängslade riskerar tortyr och i värsta fall avrättning.

Det är viktigt att omvärlden reagerar, inte minst Sverige, med tanke på att den sittande presidenten betecknar sig som socialdemokrat.

Jag vill fråga:

Kommer regeringen att vidta några åtgärder för att klargöra för regimen i Peru att den måste respektera de mänskliga rättigheterna?

1988/89:452 av *Åsa Domeij* (mp) till miljö- och energiministern om skogsavverkningen i Bratteforsåns dalgång:

Anser miljöministern att naturresurslagen ger ett tillräckligt skydd för värdefulla naturområden efter den beslutade skövlingen av Bratteforsåns dalgång?

1988/89:453 av *Jan Sandberg* (m) till bostadsministern om kvalitetskraven på forskning hos byggforskningsrådet:

Statens råd för byggforskning, byggforskningsrådet, erhåller årligen stora statliga anslag till olika forskningsprojekt. Ett forskningsprojekt som nyligen beviljats anslag har redovisats i en s.k. reserapport "Boendet på Kuba".

Resan och reserapporten har gjorts av Bengt Hallberg, länsbostadsdirektör i Stockholm.

Rese- och tryckbidrag har utgått med över 25 000 kr. från BFR. Rapportens innehåll ger dock upphov till en berättigad kritik. Behandlingen av ett i och för sig intressant ämne – bostadsförsörjning under ett kommunistiskt u-lands diktatur – är så undermålig och tendentiös att dess finansiering och publicering med offentliga medel bör ifrågasättas. Det är berättigat att fråga sig vad detta projekt kan tillföra svensk bostadspolitik och kunskapsinhämtande.

Mot denna bakgrund vill jag fråga bostadsministern:

Anser bostadsministern att någon form av kvalitetskrav bör ställas på forskning som finansieras via byggforskningsrådet?

1988/89:454 av *Börje Hörnlund* (c) till arbetsmarknadsministern om ökade medel för vissa regionalpolitiska satsningar:

Av pressuppgifter framgår att bristen på medel för regionalpolitiskt stöd för innevarande budgetår är akut. SIND har endast ca 20 milj. kr. kvar att fördela samtidigt som det finns inneliggande ansökningar från ca 40 projekt med ett totalt stödbehov om ca 250 milj. kr. SIND har således inga möjligheter att kunna uppfylla det behov som finns inom stödområdet av stöd till utvecklingsbara projekt, vilket också påtalas för regeringen. I klartext betyder detta att regeringen låter de möjligheter högkonjunkturen ger att stödja utvecklingen i kommuner och orter inom stödområdet gå sig ur händerna. Kritiken mot regeringens passiva hållning från kommunpolitiker och andra ansvariga i stödregionerna är massiv. Förhållandena har t.ex. medfört en diskussion om att avveckla Stiftelsen Industricentra – ett organ för stöd till utsatta norrländska kommuner. Norrlandsfonden har även i brev till regeringen påtalat de negativa effekterna av den förda politiken och bristen på medel för regionalpolitiskt stöd till stödområdet.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Är regeringen beredd att tillskjuta ytterligare medel, alternativt vidta andra åtgärder, för att stödja regionalpolitiska satsningar i utsatta kommuner och orter i syfte att utnyttja de positiva möjligheter till utveckling som den rådande högkonjunkturen innebär?

1988/89:455 av *Lennart Brunander* (c) till miljö- och energiministern om genetisk manipulation:

Frisläppande av genetiskt manipulerade organismer är förbjudet i Danmark. Det finns nu flera företag som har eller inom kort kommer att ha tillgång till sådana organismer. De ekologiska konsekvenserna är okända. Effekterna av inplantering av främmande organismer vet vi från tidigare erfarenheter kan vara förödande.

I en debattartikel i Dagens Nyheter skriver justitieministern att: "När man t.ex. av miljöhänsyn vill vägra eller reglera för miljön riskabla verksamheter har man ett instrument i miljöskyddslagstiftningen." Det är viktigt att här få

kartlagt vilka möjligheter som befintlig lagstiftning på miljöområdet skapar för att förhindra spridande av genetiskt manipulerade organismer.

Jag vill mot denna bakgrund fråga miljöministern:

Kan miljöministern redogöra för relevant miljölagstiftning för tillstånd och tillsyn samt sanktioner vid brott mot denna lagstiftning?

Är regeringen beredd att samordna lagstiftningen på bioteknikområdet, så att ett heltäckande regelverk kan skapas?

1988/89:456 av *Karin Starrin* (c) till socialministern om genetisk integritet:

Biotekniken har utvecklat en rad olika metoder som kan bidra till att kartlägga det mänskliga genomet, dvs. arvsmassan. Den genetiska informationen i en cell är uppbyggd av ett alfabet som är universellt. Alfabetet består av bokstäverna A, C, G, T. Man beräknar att det mänskliga genomet innehåller 50 000–100 000 gener. Det totala antalet nukleotider, bokstäver, har beräknats till ca 3 miljarder. Med hjälp av tillgänglig teknik kan varje människas arvs massa kartläggas. Sverige medverkar nu i ett omfattande projekt: Human Genome Organization, HUGO.

Frågan är om någon annan än individen själv skall få kunskap om genomet. Det finns också en fara att man påtvingar människor information som de inte önskar.

Mot denna bakgrund vill jag fråga socialministern:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att skydda individens integritet vid kartläggningen av det mänskliga genomet?

1988/89:457 av *Martin Olsson* (c) till justitieministern om förbud mot patentering av genetiskt manipulerade organismer:

I USA har det sedan 1987 varit möjligt att ta patent på genetiskt förändrade däggdjur. Endast mikroorganismer och mikrobiologiska processer kan än så länge patenteras i Europa. EG-kommissionen föreslår nu att biotekniska patent skall tillåtas på allt inom växt- och djurriket. Under 1989 planerar EG att ta ställning till bl.a. patentfrågorna.

I svensk lagstiftning finns inget som hindrar patentering av genetiskt manipulerade organismer. I en debattartikel i Dagens Nyheter skriver justitieministern bl.a. "Patentlagen ska spegla de gränser som etiken sätter". Frågan är om liv är en uppfinning som ska ge royalty och licenspengar.

Jag vill mot denna bakgrund fråga justitieministern:

Avser regeringen att vidta åtgärder för att nationellt förbjuda patentering av genetiskt manipulerat material och internationellt verka för ett förbud?

1988/89:458 av *Marianne Samuelsson* (mp) till statsrådet Anita Gradin om handeln med sälskinn:

Har det förekommit eller förekommer det någon handel med sälskinn i eller genom Sverige sedan beslutet fattades 1983?

Vilken kontroll finns?

Prot. 1988/89:66
14 februari 1989

1988/89:459 av *Marianne Andersson* (c) till utbildningsministern om kvalificerad svenskundervisning för invandrarakademiker:

Meddelande om frågor

Många av de invandrare/flyktingar som i dag kommer till Sverige är högutbildade inom områden där arbetskraftsbrist råder. Detta gäller t.ex. läkare och tekniker. Det är av stort samhällsekonomiskt intresse att deras kunskaper utnyttjas och att de kommer ut i det svenska arbetslivet så snart som möjligt. Goda kunskaper i svenska är då en förutsättning.

Systemet med sfi-undervisning har visat sig otillräckligt för personer som tillhör dessa grupper. Eftersom de inte får ta del av den högkvalitativa preparandutbildningen, termin 1, vid de sex universitetsorterna, får de i stället ofta gå flera terminer i svenskundervisning innan de kan komma ut på arbetsmarknaden. Det är olyckligt att denna preparandutbildning är förbehållen utländska gäststuderande som efter avslutade studier lämnar landet.

Jag vill därför fråga utbildningsministern:

Är regeringen beredd att ta sådana initiativ att möjligheter skapas att anta invandrarakademiker till preparandutbildningen eller är regeringen beredd att vidta andra åtgärder för att underlätta för dem att få kvalificerad svenskundervisning?

1988/89:460 av *Karin Ahrland* (fp) till justitieministern om anordnandet i Köpenhamn av en samlingsplats för narkomaner:

Köpenhamns kommun har låtit iordningställa ett område på Halmtorvet i Köpenhamn som reserat för stadens narkomaner. Området har ringats in med ett plank och försetts med halvtak. Enligt uppgift skall planket senare förses med bord och belysning och en sprutautomat som skall locka narkomanerna till planket. Genom iordningsställandet av planket hoppas uppenbarligen Köpenhamns kommun att narkotikaproblemet blir mindre om man försöker samla alla narkomaner på en plats.

En av Sveriges socialattachéer i Köpenhamn, som har till uppgift att hjälpa svenska ungdomar i Köpenhamn, menar att planket blir samhällets signal på att det nu accepterar narkotikahanteringen.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga justitieministern:

Avser regeringen att ta upp denna fråga med danska regeringen och framföra Sveriges mycket kritiska syn på det redovisade arrangemanget?

7 § Kammaren åtskildes kl. 16.44.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren